

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	491
Land:	Gaza-Vestbredden
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat, Palestina, Humanitære forhold på Gazastripen
Udgivet:	1. december 2021
Optaget på baggrundsmaterialet:	3. december 2021

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Palestina: Humanitære forhold på Gazastripen

1. desember 2021

© Landinfo 2021

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 2098 Vika

0125 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentesreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

Gaza has since Hamas' takeover in 2007 been through four wars against Israel, last in May 2021. Besides the loss of thousands of lives, war, conflict and strict Israeli and Egyptian movement and access restrictions have led to widespread unemployment and poverty. People suffer from lack of medicines, good health care, electricity, and clean water in their everyday lives.

Although already dire, the humanitarian situation deteriorated further because of the Covid-19 pandemic when Israel closed the border. The latest war inflicted additional human suffering and significant material damage.

After some violent unrest during the summer, Israel eased some of the restrictions introduced during the pandemic and the war. Building material and more humanitarian assistance have since been allowed to enter the Gaza Strip. This has somewhat eased the tension, but the continued strict regulations on movement of people and import and export of goods still hinders economic growth. Therefore, Gaza will still be dependent on international humanitarian assistance. So far, however, international aid had not been sufficient to lift most people out of poverty.

Sammendrag

Siden Hamas tok over makten i 2007, har Gaza vært gjennom fire kriger mot Israel, senest i mai 2021. Foruten tap av flere tusen menneskeliv, har krig, konflikt og strenge israelske og egyptiske restriksjoner på persontrafikk, import og eksport av varer ført til utbredt arbeidsledighet og fattigdom.

I det daglige er folks hverdag preget av mangel på medisiner, gode helsetjenester, strøm og rent vann.

Den humanitære situasjonen har vært kritisk i flere år, men ble enda dårligere som følge av koronapandemien, da Israel i mars 2020 stengte grensen ved Erez. Krigen i mai 2021 påførte befolkningen ytterligere lidelser, både i form av mange sivile drept og store materielle ødeleggelser.

Etter uro langs grensen i sommer, har Israel lettet noe på restriksjonene som ble innført under pandemien og krigen og tillatt innføring av bygningsmaterialer til gjenoppbygging av krigens ødeleggelser og annen humanitær bistand. Dette har roet gemyttene i noen grad, men på grunn av fortsatt strenge restriksjoner, vil ikke Gazas økonomi kunne styrkes nevneverdig. Gaza er derfor fortsatt avhengig av internasjonal humanitær bistand, men denne har så langt vist seg å ikke være tilstrekkelig for å løfte flertallet ut av fattigdom.

Innhold

1 Innledning	7
2 Kildetilfang	7
3 Bakgrunn	7
3.1 Politisk uro og ny krig	8
3.2 Gazastripens demografi	9
3.2.1 Barnedødelighet	10
3.3 Israelsk blokade	11
3.3.1 Lettelser i blokaden fra sommeren 2021	12
3.4 Konflikt mellom Hamas og Israel	14
3.4.1 Den store returmarsjen – The great march of return	14
3.4.2 Situasjonen etter krigen i mai 2021	16
3.5 Konflikten mellom Fatah og Hamas	17
4 Økonomiske forhold	18
4.1 Effekt av krigen i mai 2021	19
5 Sosiale forhold	19
5.1 Boforhold	20
5.2 Fattigdom	20
5.2.1 Nær halvparten av husholdene må låne til livets opphold	21
5.3 Nødhjelp og bistand	22
5.3.1 Det palestinske sosialdepartementet	22
5.3.2 Verdens matvareprogram (WFP)	23
5.3.3 UNRWA	23
5.4 Koordinering av annen humanitær bistand	24
5.5 Sosial sikkerhet	24
5.5.1 Matsikkerhet	25
6 Infrastruktur	25
6.1 Vannforsyning	25
6.1.1 Mangel på rent drikkevann	26
6.2 Kloakkanlegg	27
6.3 Elektrisitetsforsyning	27
7 Sysselsetting, inntekt og arbeidsledighet	28
7.1 Næringsvirksomhet	28
7.2 Primærnæringen	29
7.3inntekt	30
7.4 Arbeidsledighet	30
8 Helsevesen	31
8.1 Primærhelsetjenesten	32
8.2 Sekundærhelsetjenesten	32
8.3 Behandling for ikke-smittsomme sykdommer	34
8.4 Tilgjengelighet på medisiner	35
8.5 Psykisk helse	36

8.6 Henvisning av pasienter.....	37
9 Utreiserestriksjoner	37
9.1 Reise via grenseovergangen Erez	37
9.2 Reise via grenseovergangen Rafah.....	38
10 Covid-19-pandemien.....	40
11 Utdanning	41
12 Landinfos vurdering av fremtidig utvikling.....	42
13 Referanser	44

1 Innledning

Den humanitære situasjonen på Gazastripen har vært kritisk over tid. FN advarte allerede i 2012 mot økonomisk kollaps og ulevelige forhold på Gazastripen på bakgrunn av den vedvarende israelsk-egyptiske blokaden, krigshandlinger og intern palestinsk splittelse, og om man ikke gjorde enorme anstrengelser for å bedre forholdene innen sektorene energi, helse, utdanning, vann og avløp (UNCT 2012). FNs kontor for koordinering av humanitær innsats, OCHA, omtalte fortsatt situasjonen i Gaza som en humanitær krise uten sidestykke i 2018 (OCHA 2018).

Dette notatet tar sikte på å beskrive utviklingen de seneste årene, og spesielt i perioden etter 2018, da Landinfo sist publiserte et notat om humanitære forhold på Gazastripen. Det rettes et særskilt søkelys på konsekvensene av den siste krigen som fant sted mellom Hamas på Gazastripen og Israel i mai 2021. I notatet vil Gazastripen omtales som Gaza, og dersom situasjonen i Gaza by skal belyses, vil det fremgå.

2 Kildetilfang

Internasjonale humanitære organisasjoner har et bredt engasjement både på Vestbredden og Gazastripen. FN-organisasjoner, som OCHA, Verdens helseorganisasjon (WHO) og FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger i Midtøsten (UNRWA), utgir jevnlig rapporter om tilstanden i Gaza, og Verdensbanken følger utviklingen i den palestinske økonomien. Palestinske og israelske menneskerettighetsorganisasjoner rapporterer også på humanitære forhold, inkludert data om trafikk av personer og varer inn og ut av Gaza.

Dette notatet bygger i stor grad på disse kildene, samt statistisk materiale om demografi og sysselsetting, som i hovedsak er hentet fra det palestinske statistiske sentralbyrået. Ellers refereres det til aktuelle artikler i internasjonale medier, og informasjon innhentet på reise til de palestinske områdene, inkludert Gaza, høsten 2019. To kilder er anonymisert av hensyn til deres sikkerhet.

3 Bakgrunn

Bakgrunnen for den økonomiske og humanitære krisen som Gazastripen befinner seg i er sammensatt. Helt sentralt er de sterke restriksjonene på import, eksport og persontrafikk som Israel gradvis har innført over flere tiår, og som kulminerte i en blokade i 2007, etter at den militante islamistiske gruppen Hamas tok over makten. Grensen til Israel ble nær hermetisk stengt etter dette (Hary 2019). Også Egypt stengte grensen mot Gaza (CJPME 2010). Videre har mye av produksjonsmidlene og infrastrukturen på Gazastripen blitt ødelagt av omfattende

krigshandlinger, og blokaden hindrer gjenoppbygging og effektiv drift av industrien (Almeghari 2019). I tillegg har Israel etablert militære sikkerhetssoner på dyrkbar mark og innskrenket palestinerne fiskerisone (Gisha 2021f; OCHA 2020b, s. 11; OCHA 2021m). Endelig har palestinsk intern konflikt mellom partiene Hamas, som de facto fortsatt styrer Gazastripen, og Fatah, som er det ledende partiet på Vestbredden, ført til politisk kaos og bidratt til det økonomiske forfallet.

Dette har blant annet ledet til skyhøy arbeidsledighet, utbredt fattigdom, betydelig mangel på elektrisitet og begrensede helsetjenester.

Ifølge lederen for den israelske menneskerettighetsorganisasjonen Gisha, som gjorde opp status over situasjonen i Gaza 31. desember 2019, hadde ikke forholdene som ble beskrevet i FN-rapporten fra 2012 bedret seg, snarere tvert imot. Både arbeidsledigheten og fattigdomsraten hadde steget, samtidig som tilgang til strøm var like dårlig som før og vannkvaliteten ytterligere forverret (Hary 2019).

Siden mars 2020 har Gaza, som resten av verden, vært sterkt preget av Covid-19-pandemien. Både fattigdom og arbeidsledighet har økt ytterligere som følge av den. OCHA (2020b, s. 4) peker på at de økonomiske konsekvensene av pandemien har hatt en spesiell negativ effekt på kvinner og barn.

Sammenfallende med pandemien, kuttet de palestinske selvstyremyndighetene (PA), i mai 2020, alt samarbeid med Israel i protest mot Israels planlagte annektering av mer land på Vestbredden. Det førte bl.a. til at skatteinntektene Israel samler inn på vegne av PA ikke ble overført. Samarbeidet ble imidlertid gjenopptatt i november 2020 (UNICEF 2020).

Den kombinerte effekten av pandemi, lav økonomisk aktivitet og manglende overføring av skatteinntekter førte, ifølge Verdensbanken, til at den palestinske økonomien krympet med 11.5 prosent i 2020 (World Bank Group 2021, s. 3).

3.1 Politisk uro og ny krig

Interne politiske forhold har heller ikke bedret seg i perioden etter 2018. Riktignok ble Fatah og Hamas enige om at det skulle avholdes valg både til president og til nytt parlament våren 2021. Kun uker før Parlamentsvalget skulle vært avholdt den 22. mai utsatte imidlertid presidenten begge valgene på ubestemt tid.

Sammenfallende i tid med beslutningen om å avlyse valget, økte spenningsnivået i Øst-Jerusalem. Voldelige sammenstøt mellom palestinere og israelsk politi fant sted i økende grad gjennom flere uker i april og begynnelsen av mai 2021. Bakgrunnen for de palestinske protestene var israelske utkastelsesordre til beboere

i området Sheikh Jarrah og avstengning av gamlebyen (OCHA 2021i; Norman 2021).

Situasjonen eskalerte, og den 10. mai ga Hamas israelske myndigheter et ultimatum om å trekke sine styrker ut fra nabolaget Sheikh Jarrah og fra Tempelhøyden/Haram al-Sharif innen samme kveld. Da dette ikke skjedde, skjøt Hamas raketter inn i Israel, inkludert mot Jerusalem. Israel besvarte angrepene samme kveld med luftangrep. De israelske angrepene ble sagt å være rettet mot Hamas' militære infrastruktur, men rammet også sivile i betydelig grad (Kingsley & Bergman 2021). Bombeangrepene førte til store sivile tap, omfattende ødeleggelser på boligblokker, forretninger, helseklinikker, skoler og annen infrastruktur (OCHA 2021l). Krigen lammet dagliglivet til de mer enn to millioner innbyggerne i Gaza.

Krigshandlingene tok slutt da en våpenhvile trådte i kraft natt til fredag 21. mai.

Ifølge kontoret til høykommissæren for menneskerettigheter (OHCHR) ble 261 personer drept, hvorav minst 130 sivile, mens 64 var medlemmer av militante grupper. Status til de resterende var uavklart. 67 av de drepte var barn. I tillegg ble minst 2200 såret under kamphandlingene, hvorav 685 var barn og 480 kvinner (OCHA 2021l).

3.2 Gazastripens demografi

Gazastripen er et tett befolket område med 2.1 millioner innbyggere på 365 kvadratkilometer, et område på størrelse med Tønsberg kommune (PCBS 2021a). Mer enn to tredeler av befolkningen, dvs. nær 1,5 millioner, er registrert som flyktninger av UNRWA, hvorav over 600 000 bor i åtte flyktningleirer (UNRWA 2021a; Stenseth, Messenger-melding 2021). Majoriteten av befolkningen bor i nord (se kart nedenfor).

Den palestinske befolkningen er svært ung, og befolkningsveksten er raskt økende. Omtrent 40 prosent av befolkningen på Gazastripen er under 14 år, mens bare 5 prosent er over 60 (PCBS 2021a). Befolkningsveksten¹ har imidlertid avtatt noe de siste årene, fra 3,3 prosent i 2018 til 2,8 prosent i 2021 (World Bank 2018, s. 3-4; PCBS 2021a). Dette er fortsatt en høy befolkningsvekst,² som vil kreve betydelig økonomisk vekst og utbygging av infrastruktur og offentlige tjenester for å absorbere stadig økende barnekull.

¹ Beregnet ut fra summen av antall fødsler minus antall dødsfall og antall innvandrere, minus utvandrere i et bestemt land, territorium eller geografisk område i et gitt år (WHO 2021e).

² På verdensbasis er befolkningsveksten 1 prosent (Roser 2019).

Gjennomsnittlig levealder i Palestina er 74 år, 73,6 år i Gaza og 74,3 år på Vestbredden (WHO 2021a, s. 6).

Kilde: Mapsland u.å.

3.2.1 Barnedødelighet

Dødelighetsraten³ for barn under 5 år har sunket i Palestina i løpet av de siste årene. Dette er også trenden ellers i verden. I henhold til den siste Palestinian Multiple Cluster Survey 2019-2020 dør 14 per 1000 levende fødte barn i Palestina

³ Jamfør FNs bærekraftsmål, som har delmål innen 2030 om å få slutt på dødsfall som kan forhindres blant barn under fem år, og redusere dødsfall blant barn under fem år til høyst 25 per 1000 levende fødte (FN-sambandet 2020).

før fylte 5 år; henholdsvis 14 på Gazastripen og 15 på Vestbredden. UNICEF (2021c) oppgir på sin side at dette er tilfelle for 19.4 per 1000 levende fødte i 2019, som viser en nedgang fra 19.9 i 2018. I henhold til det palestinske statistiske sentralbyrået (PCBS) var tilsvarende tall for 2014 22 for Palestina som helhet, 24 i Gaza og 20 på Vestbredden (PCBS 2015, s. xiii). Likeledes var spedbarnsdødelighetsraten⁴ i Palestina, i henhold til palestinsk statistikk, sunket fra 18 per 1000 levende fødte barn i 2014 (20 i Gaza og 17 på Vestbredden) til 13 i 2020 (13 i Gaza og 12 på Vestbredden) (PCBS 2020; PCBS 2015, s. xiii). Igjen, UNICEF (2021c) opererer med litt andre tall, og oppgir at spedbarnsdødelighetsraten i Palestina i 2019 var 17 per 1000 levende fødte. UNICEF, som baserer sine data på United Nations Inter-Agency Group for Child Mortality Estimation (UN IGME), erkjenner at tallmaterialet de presenterer kan avvike fra nasjonale rapporteringer på grunn av ulike beregningsmetoder. Trenden er imidlertid den samme både i tallmaterialet presentert av PCBS og UNICEF. Barne- og spedbarnsdødeligheten i Palestina har blitt redusert jevnlig de siste 10 årene.

En nedgang i barne- og spedbarnsdødelighet kan være tegn på økt levestandard, bedre velferdsordninger for mor og barn, bedre helsetilbud og medisinske fremskritt (FHI 2010; FN-sambandet 2020).

Tross en positiv utvikling, er barnedødeligheten fortsatt relativ høy. Til sammenligning, viser tall fra Norge fra 2019 at 2 av 1000 barn dør før fylte 5 år (FN-sambandet 2020).

I henhold til en studie utført av det uavhengige amerikanske forskningsinstituttet RAND Corporation, gjengitt i avisen Haaretz, er dårlig vannkvalitet en viktig årsak til høy barnedødelighet i Gaza. Studien viste at 12 prosent av barnedødeligheten skyldes dårlig vannkvalitet (Kubovich 2018).

3.3 Israelsk blokade

Når dette notatet publiseres, er den langvarige israelske blokaden av Gaza inne i en periode med noe lettelse. Det er nå fri import av mat, men mange andre varer er fortsatt underlagt strenge restriksjoner. Eksport ut av Gaza er fortsatt på et svært lavt nivå, og bare et begrenset antall palestinere fra Gaza har tillatelse til å reise inn i eller gjennom Israel.

Blokaden ble innført i september 2007 da Israels sikkerhetskabinett proklamerte at Gazastripen var å regne som «fiendtlig territorium». Blokaden omfattet både persontrafikk, import og eksport (Israel Ministry of Foreign Affairs 2007). Innførsel av varer ble sterkt begrenset til humanitære behov, herunder medisiner og mat. Nesten all utførsel av varer ble stanset (Gisha 2021b; B'Tselem 2017).

⁴ Sannsynligheten for at barn dør mellom fødsel og 1-års dagen, per 1000 levende fødte.

Først i 2014 ble det igjen mulig, i et begrenset omfang, å føre noen varer ut til Vestbredden og Israel. Fra 2015 tillot Israel en gradvis økende eksport, men volumet utgjorde kun rundt en tiendedel av nivået fra før 2007 (Gisha 2021b; Gisha 2021f).

Import av varer til Gazastripen over grenseovergangen Karm Abu Salem /Kerem Shalom har ligget på et stabilt nivå siden 2018, på rundt 103 000 – 106 000 vognlass per år. Eksporten ligger på et langt lavere nivå, men har økt marginalt, fra rundt 700 til 900 vognlass per år i samme periode (OCHA 2021c).

Persontrafikken over Erez stoppet nesten helt opp da blokaden ble innført i 2007. Før blokaden ble innført, hadde 120 000 personer fra Gaza arbeidstillatelse i Israel (Hajjaj 2021). Siden den gang har israelske myndigheter kun utstedt tillatelser til personer med sterke humanitære behov, samt et begrenset antall næringsdrivende som får innvilget såkalt 'trader permit' og 'business permit', ansatte i utenlandske organisasjoner og personer med israelsk ID-kort (OCHA 2021 b).

Grensetrafikken var svært begrenset frem til 2014, før den tok seg opp i 2015. I 2017 strammet imidlertid israelske myndigheter på nytt inn på antall reisetillatelser, før de igjen løsnet grepet noe i 2019, men da hovedsakelig for næringsdrivende. Antallet tillatelser for pasienter og andre var på et jevnt og lavt nivå (Gisha 2018; Gisha 2021d; OCHA 2021b). Totalt reiste rundt 192 000 ut fra Gaza over Erez i 2019, de aller fleste på såkalt trader permit (OCHA 2021b).

Lettelsene i 2019 kom i stand etter at en avtale mellom partene ble meglet frem av Egypt (Al Jazeera 2019).

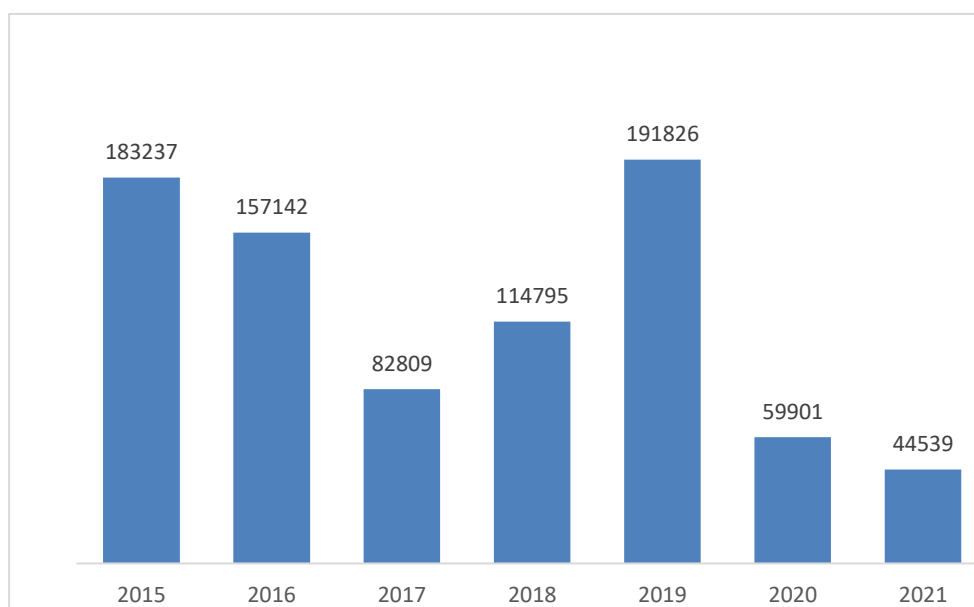
I mars 2020 ble det igjen innført strengere restriksjoner på inn- og utreise, denne gang på grunn av Covid-19-pandemien. Grensen ble i praksis stengt, og unntak ble kun gjort for noen ytterst få personer. Ytterligere restriksjoner ble innført under krigen i mai 2021 (PCHR 2021a; UN News 2021; Anadolu 2021a). Frem til juli 2021 var det kun et begrenset antall pasienter med kritiske behov og deres følge som fikk utreisetillatelse, i tillegg til ansatte i internasjonale organisasjoner og personer med israelsk ID-kort (OCHA 2021b; Gisha 2021d; 2021e). Totalt fikk om lag 60 000 reise ut av Gaza over Erez i 2020, og igjen, de fleste var næringsdrivende (OCHA 2021d).

3.3.1 Lettelser i blokaden fra sommeren 2021

I løpet av juli og august 2021 ble korona-restriksjonene og skjerpelsene som ble innført som følge av krigen gradvis opphevet (Gisha 2021d; Shezaf & Kubovich 2021; Al-Monitor 2021c). I juli ble det åpnet opp for import av noen flere varer, som medisinsk utstyr og medisiner, utstyr til fiske, jordbruk og renhold, tekstiler, sko, skolemateriell og andre nyttevarer. Etter flere store demonstrasjoner i Gaza mot stengningsregimet ble det også innført lettelser i persontrafikken over Erez

(Al-Monitor 2021c; OCHA 2021n). Lettelsene innebar i første omgang at 1350 palestinske næringsdrivende fikk reisetillatelse. Deretter, den 26. august 2021, fikk ytterligere 1000 palestinske arbeidere tillatelse til å reise inn i Israel for å jobbe. Betingelsene var at de var fullvaksinerte eller allerede hadde hatt Covid-19 (Al-Monitor 2021c). Antallet utreiser fra Gaza til Israel i august mer enn doblet seg fra juli, fra to til fem tusen. Nivået er imidlertid langt under det som var situasjonen i august i 2018 og 2019, da det ble gitt henholdsvis 10 600 og 16 600 tillatelser. Frem til og med oktober 2021 har mindre enn 45 000 fått tillatelse til å reise ut av Gaza og inn til Israel (OCHA 2021b.).

Figur 1: Antall utreiser fra Gaza til Israel per år fra 2015 t.o.m. oktober 2021

Kilde: OCHA 2021b.

Israelske COGAT, som koordinerer Israels ikke-militære operasjoner i de okkuperte områdene, kunngjorde samtidig med nyheten om å utvide antall reisetillatelser at de også ville lette på importrestriksjonene for å bedre den humanitære situasjonen i Gaza. Lettelsene er, ifølge COGAT, betinget av en stabil sikkerhetssituasjon i enklaven (Al-Monitor 2021a).

Følgende lettelser ble kunngjort 1. september 2021 (Gisha 2021g):

- Fiskesonen ble utvidet til 15 nautiske mil i enkelte områder, tilbake til slik situasjonen hadde vært inntil 26. april.
- Kvoten for næringsdrivende med reisetillatelse ble utvidet til 7000. Før Covid-19 pandemien brøt ut i mars 2020, hadde 6000 fra denne gruppen gyldige reisetillatelser.

- Restriksjoner på innførsel av bygningsmateriale som ble innført etter krigen i mai 2021, har blitt reversert. Import- og eksportrestriksjonene er nå slik de var før krigen brøt ut 10. mai 2021.
- Israel har besluttet å øke salg av vann til Gazastripen med ytterligere 5 millioner kubikkmeter.

Lettelsene i blokaden som innebærer økt import av varer som kan brukes til gjenoppbyggingen av Gaza, har angivelig kommet etter sterkt amerikansk press (Abu Hasaneen 2021c).

I oktober ble det gitt ytterligere 3000 tillatelser for palestinere fra Gaza til å jobbe i Israel, slik at det totale antallet arbeidstillatelser nå er 10 000. De nye tillatelsene gjelder imidlertid kun for personer som kvalifiserer til forretningstillatelse ('business permit'), som gis til eiere av firma som driver med import og eksport av varer (Hajjaj 2021).

Det er i dag ingen restriksjoner på import av mat til Gaza, men varer som er definert som 'dual-use', varer som i utgangspunktet er til sivil bruk, men som israelske myndigheter mener kan benyttes til militære formål, er fortsatt forbudt. Listen over 'dual-use produkter' er lang og vag og inkluderer bl.a. omfattende varekategorier som 'medisinsk utstyr' og 'kommunikasjonsutstyr' i tillegg til enkle deler til bruk i fiske og jordbruk (Gisha 2021g).

3.4 Konflikt mellom Hamas og Israel

Siden Hamas tok over styringen av Gazastripen har enklaven vært arena for fire kriger mot Israel: desember 2008 – januar 2009 («Cast Lead»), november 2012 («Pillar of Defense»), juli – august 2014 («Protective Edge») og denne siste tidager lange krigen («Operation Guardian of the Walls»), mellom 10. og 21. mai 2021.

Mellom krigene i 2014 og 2021 fant det sted flere militære konfrontasjoner mellom Israel og Hamas i Gaza. Mens perioden 2015-2017 var relativt rolig, tok volden tok seg opp fra 2018. Mellom 2018 og 2021 ble det sendt mer enn tusen raketter fra Gaza til Israel. Mange ble stoppet av den israelske forsvarsmekanismen, jernkuppelen (Iron Dome), men angrepene førte også til drepte og sårede i Israel. De fleste angrepene ble besvart med israelske luftangrep der flere ble drept (Sokol 2021). For en oversikt over antall drepte og sårede i Palestina og Israel per år, se [her](#) (OCHA u.å).

3.4.1 Den store returmarsjen – The great march of return

I tillegg til de militære konfrontasjonene med Israel, var Gazastripen i 2018 og 2019 sterkt preget av protestaksjonen, kalt Den store returmarsjen. Palestinere samlet seg i titusentalls langs grensen mot Israel på fredager og krevde en slutt på

blokaden og flyktningenes rett til retur. Det hele startet 30. mars 2018 og var i utgangspunktet organisert av fredelige aktivister. Planen var å holde aksjonen gående frem til 15. mai, dagen som markerer *al-nakba*, som betyr katastrofe, og som i palestinsk diskurs refererer til både tap av land og menneskeliv, samt, for mange, et liv i landflyktighet som følge av at staten Israel ble erklært 14. mai 1948 (Gilad 2021; Fayyad 2019; OCHA 2019a). Protestene fortsatte imidlertid også ukentlig etter denne datoen. Selv om demonstrantene i all hovedsak opptrådte fredelig, forekom det også bruk av vold rettet mot de israelske soldatene på den andre siden av grensen. Demonstrantene ble møtt med vold fra israelske soldater, i form av tåregass, gummikuler og skarpt skyts (OCHA 2019a).

Israelske styrkers voldsbruk mot demonstrantene skapte alvorlige bekymringer i det internasjonale samfunnet. FNs menneskerettighetskommisjon nedsatte den 28. februar 2019 en uavhengig granskningskommisjon for å evaluere Israels maktbruk, som i løpet av 2018 hadde ført til 189 drepte og mer enn 700 sårede. Kommisjonen konkluderte med at med unntak av to tilfeller, var Israels bruk av skapt skyts mot demonstrantene ulovlig. Den israelske regjeringen benektet kommisjonens konklusjoner og mente rapporten var ensidig og ikke tok hensyn til de truslene fra Gaza som landet sto overfor (OCHA 2019a).

Demonstrasjonene tok formelt slutt den 27. desember 2019. I alt hadde 214 palestinere mistet livet, inkludert 46 barn, og over 36 000, hvorav 8800 barn, hadde blitt såret. På israelsk side, ble én soldat drept og syv såret. En av fem blant de sårede palestinerne (nær 8000) hadde blitt skutt med skarp ammunisjon. De aller fleste av disse (omtrent 7000) hadde skader i ben og armer. Mens 156 måtte amputere lemmer, har WHO anslått at mer enn 1200 personer trengte spesialisert rekonstruksjonsbehandling som følge av skadene (UN 2020).

Skadeomfanget under returmarsjen var så omfattende at det tok opp mye av de lokale sykehusenes kapasitet (Dr. Lwuh, møte i Gaza november 2019). 604 søknader om utreise for behandling utenfor Gaza ble sendt til israelske myndigheter i perioden demonstrasjonene pågikk. Kun 17 prosent ble innvilget, mens 28 prosent ble nektet. Resten fikk ikke svar i tide til å rekke avtalt behandling. Innvilgelsesprosenten var langt lavere for denne gruppen enn for andre pasienter i samme periode (61 prosent i 2018 og 65 prosent i 2019) (UN 2020).

Foruten de fysiske skadene som ble påført demonstrantene, har de israelske voldsreaksjonene også hatt store konsekvenser for befolkningens mentale helse. Ifølge Gaza Community Mental Health Program, har 70 prosent av de sårede behov for psykologisk behandling. Mange barn og ungdom som enten selv ble skadet, eller var vitne til at andre nære familiemedlemmer ble skutt, har utviklet PTSD og depresjon (GCMHP, møte i Gaza november 2019). Ved UNRWAs klinikker ble 73 pasienter diagnostisert med alvorlige psykiske lidelser som følge av skader påført under Den store returmarsjen (UNRWA 2019a, s. 10).

3.4.2 Situasjonen etter krigen i mai 2021

Krigen i mai 2021 var preget av svært intense israelske luft- og artilleriangrep som førte til store skader på boligbebyggelse, infrastruktur, skoler og helseinstitusjoner (HRW 2021; OCHA 2021n).

Våpenhvilen som ble inngått 28. mai 2021 holdt gjennom sommeren frem til den 16. august da det ble avfyrt to raketter fra Gaza. Den ene ble stoppet av Israels forsvarssystem, mens den andre ikke nådde frem til Israel. Det ble ikke rapportert om skadde. Den 23. august ble det sendt brennende ballonger fra Gaza inn i Israel som førte til flere branner. Israel svarte med luftangrep mot militære posisjoner på Gazastripen. Ingen personskader ble rapportert etter dette (OCHA 2021k).

Som følge av fortsatt strenge restriksjoner under blokaden, ga Hamas i august innbyggerne støtte til igjen å demonstrere mot Israel (Al-Monitor 2021d). Demonstrasjonene startet den 21. august, da flere hundre palestinere samlet seg langs grensen mot Israel. Flere av demonstrantene kastet steiner og andre objekter mot israelske soldater, som skjøt med skarp ammunisjon og tåregass tilbake. Over 50 palestinere, inkludert 25 barn, ble skadet, og en 32 år gammel mann døde fire dager senere av skuddskadene (OCHA 2021k).

Demonstrasjonene gikk over flere dager og avtok ikke selv om Israel fra slutten av august tillot innførsel av flere varer til Gaza, bl.a. materialer til gjenoppbygging. Demonstrantene mente dette ikke var nok og krevde også å få etablere en egen havn, åpne grenser, gjeninnføring av bistandspengene fra Qatar, utvidet fiskerigrense til 15 nautiske mil og at humanitær bistand får slippe uhindret inn (Al-Monitor 2021d).

Israel har på sin side krevd at Hamas returnerer to sivile israelere som har vært holdt i Gaza over lengre tid og levningene etter to soldater som antas å ha blitt drept under krigen i 2014. Frem til Hamas leverer disse tilbake, hevdet forsvarsminister Benny Gantz, at Israel ikke ville slippe annet enn nødvendig humanitær hjelp til Gaza (Khoury, Zikri & Kubovich 2021).

Den 19. august ble det likevel gjort kjent at Qatar og Israel hadde blitt enige om at Qatar kunne gjenoppta sin bistand til trengende familier i Gaza. Ifølge avtalen skal Qatar gi et månedlig beløp på USD 100 til 100 000 familier (Al-Monitor 2021b). I første omgang gjelder avtalen ut 2021 (Khoury & Reuters 2021). Til forskjell fra perioden før krigen i mai 2021, skulle pengene nå bli overført elektronisk til betalingskort administrert av FN. Dette for å hindre at Hamas kan bruke pengene til våpenkjøp (Al-Monitor 2021b; Khoury & Reuters 2021).

Senere, den 6. september, kunne Qatars utsending til Gaza bekrefte at de også hadde kommet til enighet med PA og FN om flere måter å innføre humanitær bistand til trengende i Gaza (Khoury & Reuters 2021). Uten å gå nærmere i detalj

om hva avtalen innebar, hevdet utsendingen at flere varer skulle kunne innføres både via Egypt og Israel (Khoury & Reuters 2021).

Første utbetaling til de trengende familiene, etter at ny avtale var på plass, fant sted 13. september 2021 (OCHA 2021). Israel skal, av sikkerhetshensyn, ha strøket 2000 familier fra listen. Det ligger i avtalen at Israel skal godkjenne listen over mottakere (Khoury & Reuters 2021).

Tre dager før avtalen ble inngått ble det igjen sendt flere brannballonger over til Israel etter at militante grupper hadde signalisert at de ville trappe opp aktiviteten langs grensen i protest mot israelsk sendrektighet i å slippe inn midlene fra Qatar. Avtalen Qatar har fått i stand med PA og FN kom etter iherdig konsultasjon med politiske ledere i Israel og USA, og den var antatt å bidra til en mer stabil situasjon på Gazastripen (Khoury & Reuters 2021).

Uroen fortsatte derimot også etter 6. september, etter at seks innsatte i det israelske høyrisikofengselet Gilboa klarte å rømme (Melhem 2021). Både på Vestbredden og i Gaza var det daglige konfrontasjoner mellom palestinere og israelske soldater i september måned. Alle seks som rømte ble funnet, og rapporter om tortur av de fire første som ble tatt bidro til økt spenning. Det er et utbredt sinne blant den yngre generasjonen palestinere, særlig på Vestbredden. Dette skyldes både situasjonen for de mange som sitter fengslet i Israel, men også manglende politiske løsninger internt, fortsatt okkupasjon, utbredelsen av israelske bosettinger, pågående arrestasjoner og drap på palestinere begått av israelske soldater, og det de opplever som jødisk overtagelse av Jerusalem (Tzoreff 2021; Melhem 2021).

Palestinske fraksjoner på Gazastripen har truet med at voldsmisbruk mot innsatte vil lede til mer ustabilitet, og Islamsk Jihad advarte i en pressemelding 16. september om at de ville ta alle midler i bruk dersom Israel brukte vold mot palestinske fanger. Det israelske forsvaret har også uttalt at de er forberedt på en eventuell eskalering av konflikten (Melhem 2021).

3.5 Konflikten mellom Fatah og Hamas

Konflikten mellom Hamas og Fatah er fortsatt betent og svekker Gazas utviklingsmuligheter. Partene kom først til enighet om å gjennomføre valg i 2021 til parlamentet og deretter til presidentposten, men den lengesittende presidenten Mahmoud Abbas avlyste valget kun et par uker før det skulle ha funnet sted. Presidentens offisielle forklaring var at Israel ikke ville tillate at valg ble avholdt i Øst-Jerusalem (Norman 2021; Abu Amr 2021). Kritikere mener avgjørelsen ble tatt fordi Hamas lå an til å gjøre et godt valg og fordi presidentens parti, Fatah, er svekket og splittet (Norman 2021; Shehada 2021; Abu Amr 2021; Al Jazeera 2021). En valgseier til Hamas ville dessuten fått svært negative konsekvenser for PA, ved at man igjen ville risikert en israelsk boikott som ville innebære stopp i

pengeoverføringer og brudd på det palestinsk/israelske sikkerhetssamarbeidet (Abu Amr 2021).

Konflikten partiene imellom bidrar til en fastlåst situasjon på Gaza, da Israel ikke vil oppheve blokaden før Hamas er fjernet fra makten der.

Partene er også i konflikt med hensyn til hvem som skal ha ansvaret for gjenoppbyggingen av Gaza etter den siste krigen (Abu Toameh 2021).

Den siste voldseskaleringen som oppsto i august 2021 avtok som følge av Qatars intervensjon, men situasjonen på Gazastripen er fortsatt anspent (Al-Monitor 2021b). I mangel av varige politiske løsninger på konflikten mellom PA og Israel på den ene siden og PA og Hamas på den andre, er faren for en ny krig i Gaza fortsatt til stede.

4 Økonomiske forhold

I henhold til en rapport fra Verdensbanken i september 2018, var Gazastripens økonomi da i «fritt fall» og i ferd med å «kollapse» (World Bank 2018, s. 8). Rapporten viste til at Gazas økonomi hadde hatt en negativ vekst på 6 prosent i årets første kvartal sammenlignet med samme periode året før. Nedgangen skyldtes kutt i både ekstern bistand til gjenoppbygging fra skadene etter krigen i 2014 og i overføringer fra PA, samt den vedvarende økonomiske isolasjonen (World Bank 2018, s. 8). Amerikansk bistand til UNRWA, som bistår om lag 80 prosent av befolkningen i Gaza, falt også bort i 2018 (Beaumont & Holmes 2018; UNRWA 2019c).

Den negative økonomiske utviklingen har fortsatt, både på Vestbredden og i Gaza. I februar 2021 skriver Verdensbanken (2021, s. 6) at den økonomiske aktiviteten i de palestinske områdene har hatt den kraftigste nedgangen noensinne. Videre hevdes det at koronapandemien forsterket den negative trenden med lav økonomisk vekst, høy arbeidsledighet, vedvarende finansielle underskudd og redusert internasjonal bistand, som allerede hadde preget palestinsk økonomi de tre foregående årene.

At USA i april 2021 gjeninnførte støtten til UNRWA, har gitt organisasjonen mulighet til å opprettholde sine kjernetilbud innen utdanning og helse til de registrerte flyktningene (Abu Hasaneen 2021b), men det har ikke kompensert for alle de andre negative trekkene i økonomien.

På grunn av en svak industrisektor er Gazas økonomi i hovedsak avhengig av konsumdrevet vekst, hvorav 80 prosent er finansiert av utenlandsk bistand eller andre kontantoverføringer. Økonomisk stagnasjon har blitt forsterket av Covid-19-pandemien, og det er estimert at det totale palestinske BNP sank med 11.5

prosent i 2020 sammenlignet med 2019 (World Bank Group, UN & EU 2021, s. 25). Endringen i BNP kun for Gaza er ikke beskrevet i rapporten nevnt over.

4.1 Effekt av krigen i mai 2021

Krigen i Gaza i mai 2021 bidro til å svekke økonomien ytterligere. Den 10 dager lange krigen medførte store materielle skader på byggverk og på infrastruktur som vil være kostbare å rehabilitere og gjenoppbygge. De materielle skadene er estimert til mellom 290-380 millioner USD. Sosial sektor, som inkluderer boliger, helse, utdanning og sosiale tjenester og arbeid, ble hardest rammet. Nær 93 prosent av skadene innen sosial sektor rammet boligmassen. Infrastruktur knyttet til offentlige tjenester, transport, vann og kloakk, energi og digitale tjenester ble og hardt rammet (World Bank Group, UN & EU 2021, s. 16-17). I tillegg til de fysiske skadene, er økonomiske tap som følge av midlertidig stans i virksomhet på grunn av krigshandlingene og ødeleggelsene estimert til et sted mellom 105-190 millioner USD (World Bank Group, UN & EU 2021, s. 16).

I en felles rapport hevder Verdensbanken, FN og EU (World Bank Group, UN & EU 2021, s. 31) at Gazas bidrag til den palestinske økonomien er halvert fra 36 prosent i 1994 til 18 prosent i dag.

De totale kostnadene ved å rehabilitere og bygge opp igjen ødeleggelsene fra krigen vil ifølge studien til Verdensbanken, FN og EU (2021, s. 16) i løpet av en 2-års periode beløpe seg til mellom 345-485 millioner dollar. Dette tallet er høyere enn de estimerte kostnadene på skadene, hvilket skyldes at man i vurderingen har lagt til forbedringer i infrastruktur og bygningsmasse for å redusere Gazas sårbarhet for fremtiden. En leder ved Ministry of Public Works i Gaza hevder imidlertid at det vil koste 2 milliarder USD å gjenoppbygge Gaza etter flere år med kriger og vedvarende blokade (Balousha 2021).

5 Sosiale forhold

Befolkningen i Gaza bor tett og mange bor i boliger av lav standard. Dette gjelder særlig de palestinske flyktningene som bor i leire. Fattigdom er utbredt og for mange har situasjonen blitt forverret med korona-pandemien og den siste krigen mot Israel. 80 prosent av Gazas befolkning er avhengige av internasjonal bistand for å dekke utgifter til et visst minimums av mat, medisiner og andre livsnødvendigheter. Det finnes pensjonsordninger, men dette er stort sett forbehold offentlig ansatte.

5.1 Boforhold

Gazastripen er som allerede bemerket, tett befolket. De fleste bor i byer og i de to nordligste distriktene, Nord-Gaza og Gaza. Hvert hushold i Gaza består i gjennomsnitt av 5.7 personer, mot 4.7 på Vestbredden. Flyktninger som bor i leir, bor generelt trangere enn andre (PCBS 2021e).

Allerede før krigen i mai 2021 var rundt 8500 personer i Gaza internt fordrevet som følge av skader på boliger etter krigen i 2014 (OCHA, møte november 2019). Husene deres er fortsatt ikke gjenoppbygget på grunn av mangel på bygningsmaterialer og penger. Ifølge Humanitarian affairs officer, Hamada al-Bayari, i OCHA (møte, 2019) bor 35 000 familier, både flyktninger og ikke-flyktninger, i boliger med svært lav standard. Disse bor i husvogner i forsteder til byer, og er spesielt utsatt for ekstreme værforhold om sommeren og vinteren som gjør at de tidvis må evakuere.

Krigen i mai gjorde enda flere husløse. Ifølge Gazas Ministry of Housing and Public Works, ble rundt 2000 boliger totalødelagte og 22 000 boliger skadet (Abu Hasaneen 2021a). Over 8000 personer er fortsatt internt fordrevet i Gaza som følge av dette. De fleste bor hos vertsfamilier eller i leide boliger (OCHA 2021i; OCHA 2021l).

Gjenoppbygging av ødelagte hus skulle i henhold til Gazas Ministry of Public Works starte opp i begynnelsen av oktober. I første omgang skulle 1000 totalødelagte og 800 delvis ødelagte hus bli rekonstruert (Humaid 2021). Representanter for komiteer med ansvar for gjenoppbygging av Gaza fra henholdsvis Qatar og Egypt har i løpet av oktober bekreftet at arbeidet har startet (Balousha 2021). Arbeidet med å gjenoppbygge infrastruktur er planlagt for senere oppstart. Ifølge en talsperson for myndighetene i Gaza, skal gjenoppbyggingen være ferdig innen utgangen av 2022, om alt går etter planen (Humaid 2021).

5.2 Fattigdom

Ulike aktører måler fattigdom på ulike måter, hvilket gjør tallene deres vanskelig å sammenligne. Det palestinske statistiske sentralbyrået publiserer fattigdomsstatistikk hvert femte år. Byråets definisjon på fattigdom og dyp fattigdom beregnes ut fra befolkningens kjøpekraft (PCBS 2017a). I 2017, som er det siste året nasjonale fattigdomsdata ble publisert, falt en familie under fattigdomsgrensen dersom de levde på under NIS 2470⁵ (NOK 7100) per måned. Grensen for dyp fattigdom var beregnet til NIS 1974 (NOK 5700).

I 2017 var 53 prosent av befolkningen på Gazastripen definert som fattige, mot 14 prosent på Vestbredden. Andelen av befolkningen som levde i dyp fattigdom var

⁵ 1 NIS tilsvarer NOK 2,8 (per 12. november 2021).

samtidig 34 prosent i Gaza og 6 prosent på Vestbredden (PCBS 2017a; PCBS 2021a).

Det statistiske sentralbyrået har altså ikke oppdatert fattigdomstall for 2021, men i henhold til estimater fra Verdensbanken, EU og FN (World Bank, EU and UN 2021, s. 32), som ble beregnet etter krigshandlingene i mai i år, lever nå 59 prosent av befolkningen i Gaza i fattigdom. Disse organisasjonene har brukt det internasjonale målet på fattigdom som tilsier at en person som lever på under 5.5 USD (NOK 49) per dag er fattig.

FN-organisasjonen som gir bistand til palestinske flyktninger, UNRWA, bruker også egne fattigdomsmål. Dette tilsier at en person defineres som dypt fattig ('abject poor') om vedkommende lever på under USD 1.74 per dag og absolutt fattig om vedkommende lever på under USD 3.87 per dag (UNRWA 2019a).

Ifølge UNRWA, levde 596 000 flyktninger i 2020 i dyp fattigdom i Gaza. (Stenseth, Messenger-melding, august 2021). Det utgjør 40 prosent av de registrerte flyktningene i Gaza.

Til tross for at det er vanskelig å tallfeste endringen i fattigdom siden 2017 på grunn av ulike beregningsmåter, hevder enkelte aktører at både pandemien og krigen i mai har bidratt til økt fattigdom i Gaza. Ifølge Verdensbanken, EU og FN (World Bank, EU & UN 2021, s. 32), har fattigdommen økt med over 2 prosentpoeng siden Covid-19-året 2020 og med 16 prosentpoeng siden 2017.

Den palestinske menneskerettighetsorganisasjonen Al Mezan (2021b) er en annen aktør som hevder det samme. Organisasjonen peker på flere forhold som illustrerer hvordan siste års kriser har påvirket folks levekår. Den hevder at koronapandemien har hatt betydning for fattigdomsutviklingen både fordi mange forsørgere har dødd av viruset og fordi karantene og andre smittevernsrestriksjoner har ført til økt arbeidsledighet. Pandemien har dertil hatt en negativ effekt på allerede sårbare grupper som dagarbeidere, kvinner og eldre, fordi velferdsmidler har uteblitt eller blitt forsinket. I tillegg opplyser Al Mezan at 93 av de som ble drept under krigen i mai var hovedforsørgere med ansvar for totalt 500 familiemedlemmer, hvorav nær 200 barn.

5.2.1 Nær halvparten av husholdene må låne til livets opphold

Høy arbeidsledighet og fattigdom fører til at mange må låne penger til livets opphold. Per oktober 2021 har 48 prosent av husholdene måttet låne mat eller penger av slekt og venner. Dette er en økning på 4 prosentpoeng siden 2018 (OCHA 2021f).

Personer som har lånt penger av utlånsbyråer og som ikke klarer å nedbetale gjelden sin risikerer fengsel i henhold til en bestemmelse fra 2015. Bare i løpet av

de ni første månedene av 2021 har politiet i Gaza by utstedt 448 arrestordre på menn som ikke har klart å betjene lån de hadde tatt opp i forbindelse med eget bryllup. Dette er flere enn det samlede antallet for 2017, 2018 og 2019. Statistikk for 2020 er ikke tilgjengelig (Kingsley & Abuheweila 2021).

5.3 Nødhjelp og bistand

Åtti prosent av Gazastripens befolkning er avhengig av internasjonal bistand (UNRWA 2021a). Det palestinske sosialdepartementet og Verdens matvareprogram (WFP) er de viktigste regulære bistandsyterne til den palestinske befolkningen, inkludert på Gazastripen (WFP 2021b, s. 9). I tillegg bidrar en rekke lokale og internasjonale organisasjoner, inkludert FN, hvor UNRWA er den viktigste bidragsyteren.

5.3.1 Det palestinske sosialdepartementet

PAs sosialdepartement distribuerer sosialhjelp til de aller fattigste og mest sårbare innenfor rammen av Palestinian National Cash Transfer Program (PNCTP). Programmet retter seg mot familier som lever under ekstrem fattigdom og andre marginaliserte familier som ikke klarer å dekke egne behov. Blant disse er personer med sterke funksjonsnedsettelse, kronisk syke, eldre, foreldreløse barn og kvinnelede hushold (Det palestinske sosialdepartementet u.å.).

I 2020 mottok rundt 80 000 hushold (480 000 personer) sosialhjelp på Gazastripen, inkludert 9200 nye hushold som ble innlemmet i programmet under Covid-19-pandemien. I 2021 ble ytterligere 4000 hushold lagt til i cash-programmet til sosialdepartementet, men på grunn av finansieringsproblemer har ikke alle familiene fått full utbetaling (WFP 2021b, s. 6). 8000 hushold skal samtidig ha stått på venteliste (CWG 2020, s.2).

Støtten ligger på mellom NIS 250-600 per måned (Det palestinske sosialdepartementet 2021, s. 30). Utbetalingene skjer kvartalsvis, og i gjennomsnitt mottar en familie NIS 4600 per år (NOK 12 800) (EEAS 2019). Kontantstøtten innenfor PNCTP økte fra 369 til 408 millioner NIS fra 2018 til 2020 (Det palestinske sosialdepartementet 2021, s. 31).

Familier som mottar støtte fra PNCTP har også rett til annen type offentlig støtte som gratis offentlig helseforsikring, matvarehjelp og støtte til skolegang (EEAS 2019).

Majoriteten av mottakerne i Gaza (68 %) er flyktninger (Det palestinske sosialdepartementet 2021, s. 34, tabell 3.4). Det er ikke overraskende idet majoriteten av Gazastripens innbyggere er flyktninger.

I henhold til Verdensbankens evaluering av programmet i 2017 bidrar PNCTP til å sikre mottakernes mest nødvendige behov, men bidrar derimot ikke til å løfte dem ut av fattigdom (EEAS 2019). Andre humanitære aktører bistår derfor med kontanter og matkuponger for å bøte på noen av manglene i den offentlige støtten (CWG 2020, s. 2-3).

5.3.2 Verdens matvareprogram (WFP)

Sårbare familier som ikke er registrert som flyktninger kan få matvarehjelp fra WFP.⁶ I 2020 mottok 282 000 ikke-flyktninger på Gazastripen denne type bistand. WFPs bistand kommer både i form av elektroniske matkuponger, elektronisk overført kontantbeløp og utdeling av matvarer. Verdien på matkupongene per person per måned er USD 10.30, mens kontantbeløpet til hvert mottaker-hushold er pålydende USD 336 ('cash-based transfer') per måned (WFP 2021a).

5.3.3 UNRWA

FN-organisasjonen UNRWA er den viktigste bidragsyteren til de registrerte palestinske flyktningene. UNRWA driver grunnskoler, primærhelsetjeneste, psykisk helsetjeneste og distribuerer matrasjoner til rundt 80 prosent av flyktningene på Gazastripen. I tillegg tilbyr UNRWA ytterligere nødhjelp til spesielt utsatte grupper. De aller fattigste og mest sårbare mottar kvartalsvis støtte gjennom UNRWAs 'social-safety-net' (SSN) (UNRWA u.å.a).

I UNRWAs nødhjelpsprogram inngår også annen støtte som tilbys på ad hoc basis, og som ofte er finansiert av giverland og øremerket til spesielle formål. Et eksempel er utbetaling av en engangssum på NIS 800 (NOK 2300) til anslagsvis 10 000 flyktningfamilier som fikk sine hus ødelagt under den siste krigen. Prosjektet var finansiert av EU. I tillegg bidro EU Humanitarian Aid med en sum penger til om lag 1000 sårbare familier i samme situasjon (UNRWA 2021c).

En familiefar som hadde mistet boligen sin under krigen, uttalte til Arab News at han og familien hadde mottatt USD 1500 (NOK 13 100) fra UNRWA for leie av alternativt husvære i tillegg til USD 500 (NOK 4300) til kjøp av nødvendig utstyr (Balousha 2021). Dette er en langt høyere sum enn den støtten som er beskrevet over, men det kan antakelig skyldes at vedkommende familie også kvalifiserte til støtte fra flere av UNRWAs øvrige nødhjelpsprogrammer.

⁶ Målgruppen er familier som lever under fattigdomslinjen og som er definert som matusikre. WFPs prosjekt gjennomføres i samarbeid med det palestinske sosialdepartementet og andre globale donorer (CWG 2021b).

5.4 Koordinering av annen humanitær bistand

For å koordinere den humanitære bistanden gitt av veldedige og andre ikke-statlige organisasjoner, har sosialdepartementet og Verdens matvareprogram (WFP) opprettet en 'Cash Working Group' (CWG) i Gaza. CWG har i samarbeid med en rekke humanitære organisasjoner utviklet en såkalt Minimum Expenditure Basket (MEB) for å definere hvilke varer og tjenester et hushold trenger for å møte sine månedlige basisbehov, og verdien av dette (CWG 2020, s. 3). På bakgrunn av flere utgiftsundersøkelser i Gaza, gjennomført av humanitære organisasjoner, ble verdien av MEB for et hushold fastsatt. De største komponentene i MEB er mat (42 %) og helsetjenester (13 %), men utgifter til utdanning, energi, transport, bolig, vann, klær og hygieneartikler inngår også. Arbeidsgruppen i CWG falt ned på en ordning der de aktuelle husholdene skulle få overført 60 prosent av MEBs verdi. I mars 2020 var utbetalingene på 1196 NIS (NOK 3300) per hushold (CWG 2020, s. 7).

I krisesituasjoner der man ønsker å nå enda flere, ble det besluttet å operere med Survival Minimum Expenditure Basket (EMEB) der overføringene skulle bli redusert til 878 NIS per hushold (CWG 2020, s. 9). Verdien på MEB skal justeres to ganger per år. I slutten av juli 2021 ble MEB verdsatt til 1743 NIS og EMEB (Emergency MED, som har erstattet SMEB) til 1285 NIS. De månedlige overføringene til mottakere av MEB var fortsatt på 60 prosent, hvilket tilsvarte 1046 NIS per hushold. I krisesituasjoner vil overføringene per hushold være på 645 NIS⁷. Reduksjonen på overføringene fra 2020 skyldes både at utgifter til husleie og energi er tatt ut av støtten og at prisnivået på en del varer har gått ned (CWG 2021a, s. 2).

En liste over aktuelle bistandsprosjekter i Gaza, som inngår i CWG, er tilgjengelig [her](#) (CWG 2021b).

5.5 Sosial sikkerhet

Offentlig ansatte i PA og ansatte i UNRWA er dekket av pensjonsordninger og sykeforsikringer (Det palestinske helsedepartementet, møte 2016).

Personer som har mistet jobben i Israel på grunn av blokaden får noe offentlig støtte gjennom den PA-administrerte Al-Aqsa forsikringen, en ordning innført etter den andre intifadaen (Det palestinske helsedepartementet, møte 2016). Denne forsikringen inkluderer gratis helsehjelp i det offentlige (se 8.1).

På Gazastripen får imidlertid alle innbyggerne gratis helsehjelp i det offentlige (Det palestinske helsedepartementet, møte 2016). Likevel er det slik at nær halvparten av helseutgiftene på Vestbredden og Gaza finansieres av pasientene selv (World Bank Group 2021 s. 20). I henhold til det palestinske

⁷ Summen er EMEB minus gjennomsnittlig inntekt i fattige hushold (CWG 2021, s. 2).

helsedepartementet i Ramallah (møte november 2016) skyldes det mangel på offentlige inntekter og manglende økonomisk vekst. Det innebærer at pasientene må kjøpe legemidler dersom de ikke er tilgjengelige på sykehusene. I tillegg er det kostnader tilknyttet transport og opphold ved behandling både i og utenfor Gaza (Dr. Lwuh, møte november 2019; al-Bayari, møte november 2019).

Ansatte i privat sektor får ikke dekket alderspensjon eller svangerskapspermisjon, og får heller ikke utbetalt ytelser ved invaliditet, yrkesskade eller dødsfall. Den palestinske presidenten vedtok riktignok et dekret i 2016 som skulle fastsette sosiale rettigheter for ansatte og deres familier innen privat sektor. Dette ble derimot aldri iverksatt. Dette skyldes igjen stor motstand blant arbeiderne, arbeidsgivere og store klaner grunnet manglende tillitt til forvaltningen av fondet og fordi det ville bli kostbart for arbeidsgiverne (Hass 2019; Omar 2019; al-Waara 2019; Ashly 2018).

5.5.1 Matsikkerhet

Allerede før krigen brøt ut i mai 2021 hadde man sett en økning i antall familier som ikke lenger klarte å skaffe seg tilstrekkelig næringsrik mat. Andelen som lever i såkalt matusikkerhet har økt fra 1.7 millioner i 2018 til 2 millioner i 2021 i hele Palestina (WFP 2021b, s. 6). I Gaza har andelen familier som lever i matusikkerhet økt fra 52 prosent i 2018 til 62 prosent i juni 2021 (World Bank Group, UN & EU 2021, s. 4 og 50).

Ifølge WFP (2021b, s. 7-8) ledet ikke krigen i mai til generell matmangel i Gaza. Familienes problemer med å skaffe til veie tilstrekkelig med mat skyldes altså ikke tilbud av varer, men snarere mangel på, og tap av inntekt. I tillegg ble det et problem for mange at de ikke lenger hadde noe sted å tilberede mat, ettersom boliger og husholdningsutstyr ble skadet eller gikk tapt (WFP 2021b, s. 6).

6 Infrastruktur

Tilgangen på rent drikkevann og elektrisitet har vært mangelfull i mange år. Den allerede svekkede infrastrukturen i Gaza ble ytterligere satt tilbake som følge av krigen i mai. Kostnadene ved skadene, dersom de skulle gjenoppbygges på samme måte som før, er beregnet til et sted mellom 85 og 135 millioner amerikanske dollar (World Bank Group, UN & EU 2021, s. 17).

6.1 Vannforsyning

I et intervju med Al-Monitor sier assisterende direktør i PAs vannmyndighet at Gaza har tre vannkilder; 92 prosent kommer fra grunnvannet, 6 prosent er kjøpt fra Israel, mens 2 prosent kommer fra avsaltingsanlegg (Jalal 2021).

Nesten alle (93 prosent) husstander på Gazastripen har innlagt vann, men både volum og kvalitet er et stort problem (World Bank Group 2020a, s. 4-5).

Gjennomsnittlig vannforbruk per person per dag er fortsatt under WHO's anbefalte mengde på 100 liter, men har økt fra 73 til 80 liter fra 2018 til 2021. Det er imidlertid en nedgang fra 83 liter i 2020 (OCHA 2021e). Nedgangen fra 2020 skyldes ødeleggelser av vannrørledninger og annen infrastruktur under krigen i mai som førte til at 400 000 personer i Gaza mistet sin regulære tilgang til vann fra springen (OCHA 2021i). I sin rapportering fra 8. juli 2021 hevdet OCHA at anslagsvis 250 000 personer i Gaza fortsatt var uten regulær tilgang til vann i springen, og at ytterligere 185 000 var avhengige av vann fra usikre vannkilder eller flaskevann (OCHA 2021h).

6.1.1 Mangel på rent drikkevann

Det mest alvorlige er likevel at vannet som distribueres i ledningsnett, ikke egner seg til menneskelig konsum. PAs vannmyndighet, Palestinian Water Authority, dokumenterte i sin årsrapport for 2017 at 96 prosent av grunnvannet var forurensset og oversteg WHO's grenseverdier for akseptabelt drikkevann (som beskrevet i Landinfo 2018, s. 11).

Situasjonen i 2021 er ikke bedre. Assisterende direktør i PAs vannmyndighet hevder at 97 prosent av grunnvannskildene ikke når opp til WHO's drikkevannsstandard (Jalal 2021). UNRWA (2021a) hevder på sin side at 95 prosent av befolkningen *ikke* har tilgang til rent drikkevann. OXFAM (u.å.) melder at kun 4 prosent av tilgjengelig vann er drikkbart, mens Euro-Mediterranean Human Rights Monitor og Global Institute for Water, Environment and Health (GIWEH) i en uttalelse til FNs høykommissær uttalte at 97 prosent av vannet er udrikkelig (Euro Med Council 2021).

Årsaken til manglende drikkevannskvalitet er fortsatt overforbruk av grunnvannet og innsig av sterkt forurensset sjøvann og kloakk (World Bank 2020b, s. 6).

Ifølge OCHAs representant for humanitære saker i Gaza (møte i Gaza november 2019) er israelsk-tappet flaskevann den eneste vannkilden i Gaza som egner seg for menneskelig konsum. Han føyer til at de fleste i Gaza imidlertid kjøper vann fra ureglementerte vannselgere. Videre hevdet han at Gaza årlig mottar 10 millioner kubikkmeter drikkbart vann fra Israel, mens totalt vannforbruk er nærmere 200 millioner kubikkmeter.

Da krigen brøt ut i mai 2021 stoppet Israel muligheten for all import av råmaterialer, bygningsmaterialer og ikke-humanitære varer til Gaza. Dette har hatt svært negative konsekvenser for vann- og kloakkanleggene fordi man ikke har materialer til vedlikehold og reparasjoner av skader fra krigen.

Avsaltingsanleggene og vannrenseanleggene ble også svekket på grunn av dette (Shezaf & Kubovich 2021).

Uavhengig av problemene som inntraff under siste krig, har like fullt vannproduksjonen ved avsaltingsanlegg økt betydelig siden 2018, fra drøyt 67 000 kubikkmeter i gjennomsnitt per måned til nær 241 000 per måned i 2021 (OCHA 2021e).

6.2 Kloakkanlegg

Mangel på elektrisitet og drivstoff hindrer fortsatt best mulig benyttelse av Gazas kloakkanlegg, med den konsekvens at ubehandlet kloakk ledes direkte ut i sjøen. Situasjonen har vært nær uendret siden 2018. Hver måned renner i gjennomsnitt 3,2 millioner liter kloakk ut i sjøen utenfor Gazas kystlinje (OCHA 2021e). Dette forårsaker en så sterk forurensning at bading langs det meste av kysten er helseskadelig (PNN 2019; Hussaini 2021).

6.3 Elektrisitetsforsyning

Elektrisitetsforsyningen har vært ustabil og mangelfull i mange år. I 2018 var situasjonen prekær. Da hadde man i gjennomsnitt kun strøm 7 timer i døgnet (OCHA 2021g). Selv om situasjonen har bedret seg betraktelig siden den gang, er strømmangel fortsatt en av hovedutfordringene i Gaza. Det forekommer fortsatt ustabilitet på noen av linjene, til tross for at de fleste av nettverksskablene som ble ødelagt i krigshandlingene i mai er reparert og koblet opp igjen. Dette, samt mangel på drivstoff til Gazas kraftverk, gjør at strømtilgangen fortsatt er begrenset (OCHA 2021n).

I 2021 har man i gjennomsnitt hatt strøm 13 timer per døgn. Situasjonen var marginalt bedre før krigen i mai da befolkningen hadde strømtilgang 15 timer per døgn (OCHA 2021g).

Konsekvensene av lange, daglige avbrudd i strømforsyningen er dramatiske både for private hjem og for drift av vitale offentlige tjenester. Mange har anskaffet private generatorer som drives på bensin, men drivstoffmangelen har gjort flere av disse unyttige. Personer som ikke har råd til generator eller drivstoff, opplever at fersk mat ikke kan oppbevares i kjøleskap og må dermed legge om kostholdet til tørrmat som tåler lagring, hvilket har negativ innvirkning på kvaliteten på folks ernæring. Ifølge OCHA (2021f) har andelen som kun har tilgang til mat av redusert kvalitet gått opp fra 43 prosent i 2018 til 76 prosent så langt i 2021.

Strømkutt har også en svært negativ effekt på offentlige tjenester, særlig innen helse-, vann- og avløpssektorene. Dertil undergraver det Gazas allerede skjøre økonomiske utvikling, spesielt innenfor produksjons- og jordbrukssektoren (UNRWA 2021a).

7 Sysselsetting, inntekt og arbeidsledighet

Befolkningen på Gazastripen har svært lav arbeidsdeltakelse. Kun 35 prosent av befolkningen over 15 år var i 2020 en del av arbeidsstyrken (PCBS 2021f, s. 54), mens andelen økte til 38 prosent i andre kvartal av 2021 (PCBS 2021d, s. 11).⁸ En langt høyere andel menn (59 %) enn kvinner (17 %) inngår i arbeidsstyrken (PCBS 2021d, s. 11).

Den lave arbeidsdeltakelsen må ses i lys av den mangeårige blokaden, med strenge restriksjoner på persontrafikk inn og ut av Gazastripen og på import og eksport.

Mange mistet jobbene sine under pandemien. Personer ansatt i offentlig sektor beholdt lønningene sine, mens mange i privat sektor ble permittert uten lønnskompensasjon (el-Dada, telefonsamtale 2021). I 4. kvartal 2020 var 168 200 personer i Gaza permittert (World Bank Group 2020b, s. 6-7).

Nær halvparten av de som jobber i Gaza har minst 13 års utdanning, mens nær en tredjedel har 10-12 års skolegang. Særlig kvinnelige arbeidstakere kjennetegnes ved høy skolegang (PCBS 2021f, s. 78)

Tall fra andre kvartal i 2021 viser at de aller fleste som jobber (80 prosent) er ansatte, mens 16 prosent jobber for seg selv ('self employed'). De resterende er enten arbeidsgivere (2 %) eller jobber uten lønn i familiedrevne foretak (2 %). Det er visse kjønnsforskjeller, hvorav den mest markante er at en større andel kvinner er ansatte og en større andel menn sysselsetter seg selv (PCBS 2021d, s. 24).

7.1 Næringsvirksomhet

Mens en femtedel (20 %) av de sysselsatte i Gaza i 2020 jobbet innen handel, hotell og restaurant, jobbet over halvparten (57 %) innen andre deler av servicenæringen, inkludert offentlig administrasjon (PCBS 2021f, s. 76). Om lag en av fire sysselsatte jobber i offentlig sektor, enten for PA eller den lokale myndigheten Hamas (Gisha 2021a). Kvinner jobber overveiende innen servicenæringen (89 %) (PCBS 2021f, s. 76).

Andre sektorer som gruvedrift, steinbrudd, industri, bygg og anlegg, og transport, logistikk og kommunikasjon sysselsetter langt færre (PCBS 2021f, s. 76).

⁸ Arbeidsstyrken inkluderer alle som har fylt 15 år og eldre som enten er i arbeid eller søker arbeid (PCBS 2021d, s.9).

7.2 Primærnæringen

Jordbruk og fiske var tidligere viktige næringsveier i Gaza, men i 2020 jobbet kun 6 prosent av de yrkesaktive i denne sektoren. Andelen kvinner innen denne sektoren er svært lav (2 %) (PCBS 2021f, s. 76).

Mye av den dyrkbare jorda i Gaza ligger langs grensen til Israel. Her har Israel etablert en 300 meter bred sikkerhetssone, overvåket av israelske styrker, hvor det er forbudt for palestinerne å bevege seg. Det er gitt unntak for jordbrukere som i teorien har lov til å bevege seg inntil 100 meter fra grensen (Gisha 2021f). Dyrkbar jord i dette området, selv utenfor 100-meters grensen, har dessuten siden 2014 blitt sprøytet med gift fra israelske fly. Dette har skadet avlingene og ført til store økonomiske tap for bøndene (Gisha 2021f).

Ifølge OCHA (2020b, s. 11) har det på grunn av vedvarende uroligheter vært vanskelig å drive jordbruk innenfor et 1000 meters bredt belte langs grensen mot Israel. Personer som nærmer seg grensen risikerer å bli beskyttet av israelske styrker (OCHA 2020a; OCHA 2021k; OCHA 2021m; Gisha 2021f). Strengt eksportrestriksjoner har også bidratt til lav jordbruksaktivitet.

Likeledes har fiske som levebrød langt på vei blitt umuliggjort som følge av israelske restriksjoner. Israelske myndigheter bestemmer til enhver tid størrelsen på Gazas maritime områder. Erfaring tilsier at grensen reguleres i henhold til rådende sikkerhetsmessige forhold mellom Gaza og Israel. Ifølge Osloavtalen skal fiskerisonen på Gazastripen være på 20 nautiske mil fra kysten, men siden år 2000 har sonen vært betraktelig innskrenket (OCHA 2019b; B'Tselem 2017; Gisha 2021f). I 2016 delte Israel Gazas maritime områder inn i tre soner; nord, sentral-Gaza og sør (Kubovich & Khoury 2019). Tillatt fiskerisone frem til 2019 varierte hovedsakelig fra tre til ni nautiske mil. I 2019 ble den, i den sørlige og sentrale delen, for første gang siden 2000 utvidet til 15 nautiske mil. I nord gikk grensen ved 6 nautiske mil (OCHA 2019b; Gisha 2021f).

Israels marine patruljerer farvannet og håndhever de sonene som til enhver tid er gjeldende. Palestinske fiskere som beveger seg utenfor sonene risikerer å bli beskyttet (UNDP 2016, s. 6; OCHA 2019b; Gisha 2021f). Mellom januar og oktober 2019 ble det registrert 248 tilfeller der den israelske marinen åpnet ild mot fiskere. Dette var på samme nivå som i 2018. Ingen døde som følge av dette i 2019, men 17 fiskere ble såret. I 2018 mistet 4 personer livet i slike hendelser, og ytterligere 20 ble såret. To av de fire ble drept av den egyptiske marinen. Fiskerne risikerer også arrestasjon og at båtene samt annet utstyr blir inndratt eller ødelagt av den israelske marinen (OCHA 2019b).

Israelsk voldsbruk mot fiskere i Gazas farvann fortsatte også i 2020 og 2021. Ifølge den palestinske menneskerettighetsorganisasjonen Al Mezan, skal den israelske marinen ha skutt mot palestinske båter ved 308 tilfeller i 2020, og frem

til september i 2021, skal det samme ha skjedd ved 195 anledninger (Gisha 2021f).

Som følge av krigshandlingene i mai 2021, ble fiskerigrensen igjen innskrenket til seks nautiske mil, før den ble utvidet til ni den 24. juni 2021 og til 15 den 1. september 2021 (PCHR 2021b; Al-Monitor 2021f).

Antall fiskere i Gaza skal ha blitt redusert fra rundt 10 000 i 2000 til 3600 i 2020 (Gisha 2021f).

7.3 Inntekt

Minstelønn i Palestina har siden 2013 vært 1450 NIS (NOK 3780) i måneden (PCBS 2021f, s. 99; Zilberdik 2021), men ifølge generalsekretæren i den palestinske føderasjonen av fagforeninger innen handelsnæringen (Palestinian General Federation of Trade Unions), Saher Sa'ad, har ikke dette blitt etterfulgt (Zilberdik 2021). Det kommer også frem av offisiell palestinsk lønnsstatistikk. I privat sektor tjener rundt 80 prosent av arbeidstakerne i Gaza mindre enn dette (PCBS 2021d). Ifølge Sa'ad er det til og med slik at enkelte arbeidsgivere utbetaler minimumslønn samtidig som de krever at de ansatte betaler deler av den tilbake. Kvinner skal være særlig utsatt for underbetaling (Zilberdik 2021).

En gjennomsnittlig dagslønn i Gaza er på 62 NIS (NOK 161), halvparten av gjennomsnittslønnen på Vestbredden. Mens lønnsnivået på Vestbredden har økt de siste fem årene, har den stått på stedet hvil i Gaza. Medianinntekten i Gaza har derimot blitt redusert fra 46 til 40 NIS i samme periode, mens også den har økt på Vestbredden (PCBS 2021f, s. 97).

Som en konsekvens av at PA innførte flere sanksjoner mot de facto-styresmakten på Gaza i 2017, ble mellom 30-50 prosent av lønningene til offentlig ansatte, som fortsatt var lønnet av PA, holdt tilbake. Dette hadde negativ effekt på hele Gazas økonomi. Sanksjonene førte også til at flere av de ansatte ble tvunget ut i tidlig pensjon (Farraj & Dana 2021). Direktøren ved sykehuset for obstetrikk og gynekologi ved Shifa sykehus bekreftet forholdet og hevdet at legene ved sykehuset fortsatt kun fikk utbetalt 50 prosent av lønnen i november 2019 (møte i Gaza november 2019). Først i februar 2021 fikk ansatte i PA igjen utbetalt full månedslønn (el-Dada, melding på Whats App 2021).

7.4 Arbeidsledighet

I henhold til offisiell statistikk, økte arbeidsledigheten på Gazastripen med fire prosentpoeng mellom 2018 og 2020, fra 43 til 47 prosent (PCBS 2021f). På grunn av endringer i hvordan man måler arbeidsledighet, er den reelle økningen faktisk større, i henhold til det palestinske statistiske sentralbyrået (PCBS 2021d, s. 6).

Før 2019 inkluderte man såkalte *discouraged job seekers* i arbeidsledighetsstatistikken, men det har man sluttet med for at statistikken skulle være i tråd med internasjonale standarder. 'Discouraged job seekers' refererer til personer som a) er tilgjengelig for jobb; b) ikke er aktivt jobbsøkende; og c) har søkt jobb i løpet av de siste seks måneder. I statistikk fra og med 2019 har denne gruppen *ikke* blitt definert som arbeidsledige, men som 'potential labour force'. Mens endringen fikk små utslag for beregningene av arbeidsledighet på Vestbredden, fikk den større konsekvenser for statistikken på Gazastripen. Dette fordi antallet personer som ønsker jobb, men som på grunn av motløshet har mistet insentiv til å søke, er langt høyere der enn på Vestbredden (PCBS 2021d, s. 6). Dersom man inkluderer denne gruppen i statistikken over arbeidsledige, var andelen arbeidsledige i Gaza, i andre kvartal av 2021 på 56 %. Holder man dem utenfor, var arbeidsledigheten i andre kvartal på 45 prosent (PCBS 2021d, s. 12).

Korona-pandemien bidro i stor grad til økt arbeidsledighet i 2020, og da spesielt innen privat sektor. Mange bedrifter måtte permittere ansatte både på grunn av koronastengte grenser, som medførte sterk reduksjon i import av varer, og på grunn av at mange bedrifter måtte legge ned virksomheten (el-Dada, telefonsamtale 2021). I første kvartal av 2021 var ledigheten på 48 % (PCBS 2021c).⁹

Ledigheten i andre kvartal 2021 sank noe (45 %). Ledigheten er langt høyere blant kvinner (64 %) enn menn (39 %), og tilsvarende langt høyere blant unge enn eldre (PCBS 2021d, s. 11, 18).

Gjennomsnittlig arbeidsledighetsperiode er 17,1 måneder i Gaza mot 6,8 på Vestbredden. Kvinner går lenger ledige enn menn (26 mot 13 måneder) (PCBS 2021d, s. 19).¹⁰

8 Helsevesen

Det er mange tilbydere av helsetjenester på Gazastripen. Den viktigste er PAs helsedepartement, men innen primærhelsetjenesten gir UNRWA et viktig bidrag

⁹ En person regnes som å være i arbeid dersom han/hun har jobbet minst én time i referanseperioden, eller om vedkommende ikke var på jobb i referanseperioden, men hadde en jobb eller eide en bedrift som han/hun var midlertidig borte fra (på grunn av sykdom, ferie eller annen grunn) (PCBS 2021d, s. 9).

En person regnes som arbeidsledig dersom han/hun ikke jobbet under referanseperioden, som ikke var borte fra jobb, men som var tilgjengelig for jobb og aktivt søkte jobb i løpet av de siste fire uker ved en av følgende metoder: aviser, registrert seg ved et arbeidskontor, spurt venner eller familie eller andre. Såkalte 'discouraged jobseekers', er ekskludert fra begrepet arbeidsledig (PCBS 2021d, s. 9).

¹⁰ Arbeidsledighetsperiode refererer til den perioden man har vært arbeidsledig fra da personen ble tilgjengelig for arbeid eller sist arbeidet. Tallene er fra andre kvartal i 2021 (PCBS 2021d, s. 19).

til flyktningebefolkningen. I tillegg finnes en rekke helseinstitusjoner drevet av ikke-statlige organisasjoner (NGOer), foruten enkelte private klinikker.

Primærhelsetjenesten fungerer på et akseptabelt minimumsnivå, mens sekundærhelsetjenesten er preget av store mangler. Mange strømbrydd ved sykehusene skaper livstruende situasjoner, og behandlingstilbudet for mange sykdommer er begrenset. Særlig for kreftbehandling og kardiologi er behandlingstilbudet mangelfullt. Generelt er helsevesenet i Gaza preget av kronisk medisinmangel.

8.1 Primærhelsetjenesten

Primærhelsetjenesten består av 147 helseklinikker, hvorav rundt en tredjedel er drevet av helsedepartementet og 22 av UNRWA. Blant de resterende, er fem private og resten drevet av ikke-statlige organisasjoner (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 11).

Alle palestinere på Gazastripen skal være dekket av en offentlig sykeforsikring, enten gjennom UNRWA eller av PA, ifølge en representant for helsedepartementet i Ramallah (al Aqra, møte november 2016). Den offentlige helseforsikringen skal dekke primærhelsetjenester, inkludert tjenester for mor og barn, samt medisiner som står på departementets liste over essensielle medisiner. Det er imidlertid rundt fem prosent av befolkningen i Gaza som faller utenfor ordningen (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 11). Landinfo antar at det er personer som ikke er folkeregistrert i Palestina.

UNRWAs helsetilbud til flyktningene er i hovedsak begrenset til primærhelsetjenester, men FN-organisasjonen tilbyr også noe mer spesialiserte tjenester på klinikker og ved laboratorier. De største utfordringene, ifølge UNRWA (u.å.b), er mangel på kapasitet og hyppige strømbrydd.

Primærhelsetjenesten fungerer på et akseptabelt minimumsnivå ifølge WHO's representant i Gaza, Abdul Nasser Soboh (møte i Gaza november 2019). Det inkluderer, hevdet han, god vaksinedekning og fungerende oppfølging av gravide og nyfødte barn. Han la imidlertid til at helsesektoren er sterkt preget av en langvarig krisesituasjon.

8.2 Sekundærhelsetjenesten

Det finnes 30 sykehus på Gazastripen, hvorav 13 er offentlige, 15 er driftet av NGOer og to er private (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 12).¹¹ De offentlige sykehusene har størst kapasitet, og av alle

¹¹ Den palestinske menneskerettighetsorganisasjonen Al Mezan (2021a) oppgir at det er 36 sykehus i Gaza.

som ble innlagt på sykehus i 2020, var 77 prosent innlagt ved et offentlig sykehus. Videre ble 63 prosent av alle kirurgiske inngrep foretatt i det offentlige helsevesenet (Al Mezan 2021a).

Ifølge FNs spesialrapportør er helsesektoren på randen av kollaps. Dette skyldes, hevdes det, i hovedsak blokaden som hindrer innførsel av viktige varer, den kroniske strømmangelen og det forurensede drikkevannet. Covid-19-pandemien har bare gjort situasjonen verre (Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied Since 1967 2020, s. 6-7). Flere aktører peker på at sekundærhelsetjenesten er preget av store mangler, både med hensyn til kapasitet, utstyr og medisiner (Dr. Lwuh, møte november 2019; al-Bayari, møte november 2019; Soboh, møte november 2019; Alfarra 2021; Al Mezan 2021a).

På grunn av sterk befolkningsvekst har sengekapasiteten blitt redusert det siste tiåret fra 1,8 per 1000 innbygger i 2010 til 1,32 i 2020. Dette på tross av at antall sengeplasser har økt noe i perioden (UNCT 2017, s. 23; UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 12).

Likeledes så man en reduksjon legedekningen fra 1,68 per 1000 innbygger i 2010, til 1,42 i 2016. Landinfo har ikke klart å innhente nyere tall for Gaza,¹² men mange leger har forlatt enklaven de seneste årene. Vanskelige arbeidsforhold som følge av blokaden og lønnskutt, er nevnt som noen av årsakene (Dr. Lwuh, møte november 2019; MEMO 2019). Bare i første halvår av 2019 skal 84 legespesialister ha forlatt Gaza (al-Bayari, møte november 2019). Ifølge Dr. Hassan Lwuh, direktør ved obstetrik- og gynekologisykehuset, som er en del av Shifa sykehus (møte 2019), trenger bare sykehuset han leder 450 flere leger for å møte behovet. Et forhold som har gjort situasjonen enda mer prekær er at PA i 2017 beordret over 6000 offentlige ansatte fra Gaza til å førtidspensjonere seg (Abdeen 2018). Ifølge Dr. Lwuh (møte november 2019) førte det til at leger og annet helsepersonell måtte gå av ved 45 års alder, og disse ble ikke erstattet.

Kapasitetsmangelen ble spesielt prekær under Den store returmarsjen i 2018, da et stort antall skadde ble fraktet til sykehus for akutt hjelp hver fredag etter demonstrasjonene. Mangel på medisinsk utstyr og kapasitet førte bl.a. til at langt flere måtte amputere ben og armer som følge av skadene de var påført enn det som ville vært nødvendig med adekvat utstyr (Khoury 2018).

Koronapandemien er en annen krise som har synliggjort manglene i helsesektoren, og kombinert med krigen i mai 2021, gjorde den at helsesektoren

¹² I hele Palestina var det 21,5 leger per 10 000 innbygger (eller 2,15 per 10 000) i henhold til tall fra WHO i 2019/2020 (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 12).

kom under et betydelig press som har ført til manglende medisinsk behandling av syke og sårede pasienter (MEMO 2021).

I løpet av krigen ble 10 sykehus og 22 primærhelsesentre skadet, og en klinikk totalt ødelagt (OCHA 2021). Helsedepartementets lokaler ble også skadet av bombeangrep. I tillegg ble to erfarne leger drept (MEMO 2021).

På grunn av generell strømmangel, er sykehusene avhengige av generatorer i sitt daglige virke. I løpet av de siste par årene har det også, på grunn av den israelske blokaden, vært mangel på diesel til å drifte generatorene, hvilket har hindret forsvarlig sykehusdrift. Strømbryddene fører til livstruende situasjoner (Palestinian Ministry of Health, Gaza 2020). Det fører også til skade på avansert medisinsk utstyr (Dr. Lwuh, møte november 2019).

Kapasitetsmangelen ved sykehusene har ført til lange ventelister for elektiv kirurgi. I november 2019 sto 8000 pasienter på venteliste ved Shifa sykehus. Ifølge Dr. Lwuh (møte 2019) var ventetiden da 16 måneder for større og moderate operasjoner. Kapasitetsmangelen i 2019 var i stor grad knyttet til det store antall skadde under Den store returmarsjen. Også under koronapandemien ble planlagte operasjoner stanset (Anadolu 2021b).

8.3 Behandling for ikke-smittsomme sykdommer

Behandlingstilbudet for ikke-smittsomme sykdommer som kreft, organsvikt og hjerte- og karsykdommer, astma og hepatitt er ifølge WHO's stedlige representant begrenset i Gaza. Manglene er spesielt store med hensyn til kreftbehandling og kardiologi. Tilgang til behandling utenfor Gazastripen er kostbar, og reisen er risikabel (Dr. Soboh, møte november 2019; MEMO 2021).

Manglende behandlingstilbud til kreftpasienter i Gaza har ført til at kreftpasientene der har kortere levetid enn kreftpasienter i andre land (Dr. Lwuh, møte 4. november 2019; Dr. Soboh, møte november 2021). Ifølge generaldirektøren ved apotekavdelingen i helsedepartementet, Munir al-Bursh (som gjengitt i Ahmad 2021), har de stengte grensene under Covid-pandemien ført til en ytterligere økning i dødsfall blant kreftpasienter på grunn av manglende tilgang på behandling.

Shifa sykehus er det største helsekomplekset i Gaza og består av tre sykehus. Sykehusene har rundt 2000 ansatte og 650 senger. Shifa inkluderer også en poliklinikk. De fleste operasjoner i Gaza gjennomføres ved Shifa sykehus. Ifølge Dr. Lwuh (møte november 2019) er det spesielt mangel på nevrologer, onkologer, hematologer og ortopeder i Gaza. For å bote på denne mangelen, får de inn assistanse fra spesialister fra utlandet. Dette skjer normalt én gang per måned. Eksempelvis utføres det nyretransplantasjoner i samarbeid med jordanske og britiske leger som kommer til Gaza med jevne mellomrom. Man mottar også

assistanse utenfra for ortopedisk kirurgi og pediatri. Behovet er imidlertid langt større enn det de klarer å tilby (Dr. Lwuh, møte november 2019). Det er grunn til å tro at utenlandske leger ble forhindret fra å reise inn til Gaza under pandemien.

8.4 Tilgjengelighet på medisiner

Myndighetene i Ramallah er ansvarlige for innkjøp og forsendelse av medisiner til Gazastripen (Dr. Lwuh, møte 2019). Likevel har helsevesenet i Gaza vært preget av kronisk medisinmangel over lang tid (OCHA 2021d).

Det palestinske helsedepartementet opererer med en liste over «essensielle medisiner», og WHO har de siste årene offentliggjort statistikk over medisiner på denne listen som ikke finnes på de offentlige sykehusene, eller som man har mindre enn en måneds forbruk av på lager. I 2018 var medisinlagrene for de offentlige sykehusene i Gaza i gjennomsnitt per måned tomme for 46 prosent av de 516 medisinene som står på listen. I løpet av de ti første månedene i 2021 har helseinstitusjonene i gjennomsnitt hatt mindre enn en måneds beholdning av 41 prosent av de mest nødvendige medisinene (OCHA 2021d).

Medisinmangelen preger både primærhelsetjenesten og intensivbehandling, men den er aller størst innen kreftbehandling og behandling av blodsykdommer, hvilket tvinger de langt fleste i denne gruppen pasienter til å søke behandling utenfor Gaza. Rundt 1800 personer blir diagnostisert med kreft per år (Al Mezan 2021a).

Foruten medisiner, er det også mangel på medisinsk utstyr i Gaza. Noe blir hindret importert som følge av blokaden. Medisinske gasser som for eksempel nitrogendioksyd, som brukes i anestesi, står på Israels liste over varer som har 'dual-use', og det kreves derfor spesialtillatelse for å innføre slike. I august 2021 ventet man på godkjenning til å sende ut 200 tomme nitrogendioksyd-sylindere, slik at de kunne fylles opp og returneres til Gaza. Mangel på slik gass betyr at mange operasjoner må avlyses (Al-Mezan 2021a).

Det er også en kritisk mangel på behandling for pasienter med behov for hemodialyse (Al Mezan 2021a; Dr. Lwuh, møte november 2019). For å kunne betjene alle som trenger slik behandling, har man redusert antall behandlinger og utvidet åpningstiden ved sykehuset. Det innebærer redusert kvalitet og ugunstige forhold for pasientene som må komme til sykehuset sent på kvelden (Dr. Lwuh, møte november 2019).

I tillegg meldes det at man mangler mellom 23 og 33 prosent av nødvendig medisinsk engangsutstyr (Al-Mezan 2021a; MEMO 2021; Ahmad 2021). Mangel på enkelt utstyr hindrer bl.a. kirurgene i å utføre avanserte operasjoner. Direktøren ved obstetrik- og gynekologisykehuset ved Shifa sykehus (Dr. Lwuh, møte november 2019) nevnte som eksempel på dette at sykehusets mangel på stent

hindrer hjertekateterisering. Sykehuset har spesialiserte leger til å utføre slike inngrep, men mangler det basale utstyret. Pasienter med slike behov må derfor i stedet henvises til behandling utenfor Gaza (se kapittel 8.6 og 9).

Medisinmangelen er ikke like prekær ved UNRWAs helsesentre. Dette skyldes at FN kan innføre medisiner på egen hånd (OCHA, møte november 2019).

8.5 Psykisk helse

Befolkningen i Gaza, og da særlig barn og unge, har i stor grad blitt traumatisert som følge av flere runder med krig og konflikt fra 2007 og frem til i dag. Behovet for traumebehandling er stort i Gaza og tilbudet dekker ikke i nærheten av behovet (Gaza Community Mental Health Programme, møte november 2019; UNICEF 2021a).

Voksne lider under høy arbeidsledighet og fattigdom. Dette igjen leder til frustrasjon, depresjon og vold i hjemmet.

Lederen og terapeuter ved Gaza Community Mental Health Programme fremhevet i møte med Landinfo i 2019 at den psykiske helsetilstanden blant befolkningen i Gaza er kronisk dårlig, og at den stadig blir dårligere. De uttalte følgende:

There's a chronic deterioration of mental health in Gaza. A person has a psychological reserve. Pressure over time, and the fact that they have few ways to ventilate, leads to visible results such as violence between children and domestic violence.

There is an economic pressure on the typical middle-age father with 5 children who doesn't have the money to pay for transport for his children. It's a shame not to be able to pay. Some hide and cry, others scream and hit their wives and children. According to the Palestinian Central Bureau, in 2011 there were 58 000 domestic violence victims. It has increased dramatically since then. Two years ago, ¼ of children needed psychological support. Who will care for them?

Denne beskrivelsen ble gitt før den siste krigen, men befolkningen hadde ved flere anledninger etter krigen i 2014 hørt lyden av rakettangrep og bomber og erfart traumatiske opplevelser som følge av Den store returmarsjen. Frykten for ny krig og et liv i fattigdom har utvilsomt bidratt til dårlig psykisk helse.

Bombingen under den siste krigen var intens, og førte på nytt til ekstrem frykt i befolkningen (el-Dada, telefonsamtale 2021; Sammak 2021).

Ifølge UNICEF (2021a), hadde 1 av 3 barn behov for traumebehandling allerede før krigen brøt ut i mai 2021. Behovet som følge av denne siste krigen har nødvendigvis bare økt (Sammak 2021; UNICEF 2021a).

8.6 Henvisning av pasienter

Henvisning til medisinsk behandling utenfor de palestinske selvstyreområdene er en integrert del av det palestinske helsevesenet på grunn av manglende offentlige spesialisthelsetjenester lokalt (World Bank Group 2021, s. 25). For å bli henvist kreves en bekreftelse fra en medisinsk komité, og denne legges ved søknaden (Dr. Lwuh, møte november 2019).

Mellom 2017-2019 ble i gjennomsnitt 53 000 pasienter fra hele Palestina årlig henvist til behandling utenfor de palestinske offentlige helseinstitusjonene, hovedsakelig til Øst-Jerusalem, Israel, Jordan og Egypt. Majoriteten av pasientene fikk behandling for kreft, nyresykdommer, hjertesykdommer eller nevrologiske forhold (World Bank Group 2021, s. 25). Andre aktuelle sykdomsforhold inkluderer bl.a. pediatri, generell kirurgi, gastroenterologi, urologi og nevrologi (WHO 2018c, s. 20). Behovet for henvisninger er spesielt stort for pasienter fra Gazastripen (World Bank Group 2021, s. 25).

I 2019 utstedte palestinske helsemyndigheter totalt 31 859 slike henvisninger for pasienter fra Gazastripen, hvorav halvparten til Øst-Jerusalem, 16 prosent til Vestbredden, 3 prosent til Israel og 13 prosent til Egypt (WHO 2019).

Som følge av at grensen til Israel ble stengt i mars 2020 på grunn av Covid-19-pandemien, ble antall henvisninger redusert fra rundt 1500 til 1000 per måned (WHO 2021d, s. 1-2). I mai 2020 opphørte også koordineringen mellom PA og israelske myndigheter, og med det muligheten til å søke om medisinsk behandling utenfor Gaza via det palestinske koordineringskontoret. WHO opprettet derfor en midlertidig koordineringsmekanisme og bisto med å sende inn 1400 søknader på vegne av pasienter i Gaza og 1600 på vegne av ledsagere i løpet av en tre-månedersperiode (WHO 2021d). I november samme år ble koordineringen gjenopptatt, og antallet henvisninger økte gradvis, men lå fortsatt på et nivå lavere enn i 2018 og 2019. Først i august 2021 har antallet henvisninger igjen kommet opp på nesten tilsvarende nivå som februar 2020, altså før pandemien brøt ut (WHO 2021d, s. 2).

Pasienter som skal behandles utenfor Gazastripen må reise enten via grenseovergangen Erez til Israel eller grenseovergangen Rafah til Egypt.

9 Utreiserestriksjoner

9.1 Reise via grenseovergangen Erez

Alle palestinere fra Gaza som skal reise ut av Gaza via Erez må søke Israel om innreisestillatelse. Dette gjelder også pasienter som skal behandles i Israel,

Vestbredden eller Øst-Jerusalem, samt deres ledsager. Søknaden sendes via Palestinian Civil Affairs Committee i Gaza (COGAT 2020).

Ifølge WHO i Gaza (Dr. Abdul Nasser Soboh, møte november 2019) blir mange som burde hatt behandling utenfor enklaven tvunget til å la seg behandle i Gaza enten fordi de ikke får reisetillatelse eller fordi de ikke har råd til å foreta reisen. Dette gjelder også barn. Flere blir nektet utreise eller får svar på søknaden for sent til å rekke behandlingen de var satt opp til.

Andelen søknader som blir innvilget av Israel varierer fra måned til måned, men normalt ligger den på mellom 65 og 75 prosent for pasientene. Kun en liten andel blir avslått, men rundt en tredjedel av svarene kommer for sent til at pasienten rekker avtalt behandling. Andelen innvilgede søknader fra ledsagere er normalt sett lavere, på godt under 50 prosent (WHO 2021b, s. 3; WHO 2021c, s. 3; WHO 2021d, s. 3). Det innebærer at mange hjelpetrengende pasienter blir tvunget til å reise alene.

Antall tillatelser gitt til pasienter og ledsagere lå på mellom to og tre tusen per måned i 2018 (2514 i gjennomsnitt per måned) (Gisha 2021d). I 2019 økte gjennomsnittet til 2980 tillatelser. Dette nivået lå det også på i de to første månedene av 2020, før korona-restriksjonene ble innført i mars. Mellom mars og juli 2020 ble det gitt knappe 200 tillatelser per måned til denne gruppen. Utover sensommeren og høsten økte antall tillatelser jevnlig og nådde 1200 i desember 2020. Deretter økte antallet beskjedent frem til og med april 2021, da 1644 tillatelser ble gitt, før grensen igjen stengte som følge av krigen som startet 10. mai 2021. I juni og juli 2021 fikk i overkant av 1500 pasienter og ledsagere reise per måned (Gisha 2021d; WHO 2021b, s. 3; WHO 2021c, s. 3). I august fikk 1029 pasienter og 803 ledsagere utreisetillatelse (WHO 2021d, s. 3). Dette er altså lavere tall enn i 2018.

Gjennomsnittlig akseptrate for pasienter per måned i første halvår av 2021 var 64 prosent (WHO 2021d, s. 2). I juli og august 2021 var andelen henholdsvis 74 og 64 prosent (WHO 2021c, s. 2; WHO 2021d, s. 2).

9.2 Reise via grenseovergangen Rafah

Grenseovergangen Rafah mellom Gazastripen og Egypt er den eneste offisielle grenseovergangen for befolkningen i Gaza. Den har vært stengt i lange perioder det siste tiåret. Egypt innførte strenge restriksjoner etter Hamas' maktovertakelse på Gazastripen i 2007, da Hamas også overtok kontrollen av den palestinske siden av grenseovergangen. Grensen ble åpnet for vanlig trafikk i de to årene Det muslimske brorskapet hadde makten i Egypt fra mai 2011 til juni 2013. Som følge av regimeendring i Egypt, og en serie med væpnede angrep mot egyptiske soldater på Sinai-halvøya, ble derimot grensen i praksis stengt igjen for normal trafikk fra juli 2013 (Gisha 2021f).

I 2018 besluttet Egypt igjen å åpne grensen på regulær basis. Dette angivelig for å bedre de humanitære forholdene på Gazastripen (Hary 2020). Egypt har imidlertid fortsatt kriterier for hvem som får reise og forhåndsregistrering er påkrevet (Gisha 2021c). Hamas har ansvaret for grensekontrollen på palestinsk side (EUBAM møte 2019; Reuters 2017).

Grensen stengte nesten helt under Covid-19-pandemien, men åpnet igjen i februar 2021 (Gisha 2021f).

Antall reisende per dag er fortsatt begrenset, men totalt sett har flere kunnet krysse grensen så langt i 2021 enn i 2018 (OCHA 2021a). I 2021 har i gjennomsnitt rundt 400 personer kunnet krysse grensen begge veier daglig. På tross av at Egypt har visse kriterier for hvem som får reise inn til landet via Rafah, fungerer det ikke lenger slik at grensepassering kun er forbeholdt studenter, pasienter og personer med utenlandsk statsborgerskap eller permanent opphold i annet land (EUBAM, webinar 1. november 2021). I dag kan hvem som helst søke om utreise, men det er særskilte restriksjoner for palestinske menn i alderen 16-40 år. De må ha visum til eller oppholdstillatelse i et annet land for å kunne reise gjennom Egypt. De får ikke reise inn i Egypt på egen hånd, men vil bli eskortert direkte til og fra flyplassen i Kairo (EUBAM webinar, november 2021).

På grunn av begrenset kapasitet på grensen, er det lang venteliste for søkere fra Gaza. For å korte ned ventetiden på behandling av egen søknad, er det, i henhold til to anonyme kilder Landinfo har snakket med, mulig å betale for såkalt koordinering (*tansiq*).¹³ Koordinering kan angivelig skje via såkalte reisebyråer i Gaza eller ved direkte kontakt med personer i Gaza med riktig nettverk til aktører på egyptisk side av grensen. Slik virksomhet er illegal, men slås ikke ned på av Hamas, og heller ikke av Egypt.

I henhold til Landinfos anonyme kilder, er en form for koordinering i realiteten nødvendig for å komme seg ut av Gaza. Summen man betaler varierer angivelig fra byrå til byrå. Vanlig koordinering, som kan ta en ukes tid å få i stand, er noe rimeligere enn VIP-koordinering, som kan komme i stand på et par tre dager. Det er antatt at folk betaler alt fra USD 250 til 500 for vanlig koordinering og rundt USD 1000 for å komme på VIP-listen.

Alle som reiser må uansett, ifølge samme kilder, registreres på listen til Hamas' innenriksdepartement. Man fyller ut en søknad og viser sitt pass og andre dokumenter som forklarer reisens formål og varighet.

¹³ Koordinering innebærer forhandling med kontakter i Egypt som kan sørge for at en person får reise inn i Egypt fra Gaza uten lang ventetid.

De reisende får en tekstmelding med dato for avreisedag og nummer på bussen de skal ta til grensen. Ifølge den ene anonyme kilden Landinfo har snakket med kan ingen krysse grensen uten godkjenning av Hamas og Egypt.

10 Covid-19-pandemien

Covid-19-pandemien har rammet den tett befolkede Gazastripen hardt. Per 18. november 2021 hadde over 186 000 personer vært smittet. Antall registrerte døde av viruset var over 1600 (WHO 2021g).

Det er grunn til å anta at de rapporterte tallene på antall smittede er kunstig lave. Dette fordi testkapasiteten i Gaza har vært mangelfull (WHO 2020).

Dette ble bekreftet av helsedepartementet i Gaza i september 2020. Departementet uttalte da at den ene av to maskiner som ble brukt for å analysere Covid-tester var ute av funksjon på grunn av manglende laboratorieutstyr. I tillegg var det mangel på testutstyr (Hajjaj 2020).

I september 2021 var Gaza inne i sin tredje smittebølge, og smitteraten blant barn var høyere enn noen gang siden pandemien startet (Al-Monitor 2021e).

Vaksineringen kom sent i gang i Gaza, og utbredt skepsis til vaksinen har ført til at kun rundt 130 000 personer per ultimo august var vaksinert (Mahmoud 2021). For å øke oppslutningen har helsemyndighetene i Gaza fristet med økonomiske insentiver. I tillegg har de gjort vaksinering obligatorisk for alle som jobber i offentlig sektor og for personer med direkte kundekontakt. Vaksinenektelse i offentlig sektor får ikke komme tilbake på jobb før pandemien er over (Mahmoud 2021).

I september startet helsemyndighetene i Gaza vaksinering av 16-åringer og alle elever i videregående skole (Al-Monitor 2021e).

Som følge av tiltakene ble antallet vaksinerte mer enn doblet på en måned (WHO 2021f). Vaksineringen har fortsatt i løpet av høsten, og per 18. november har nær 500 000 fått første vaksinedose mens omtrent 380 000 hadde fått to doser (WHO 2021g).

WHO bistår Gaza med utstyr for å sikre god testkapasitet. I november meldes det om en synkende trend på sykehusinnleggelser som skyldes Covid-19-pasienter (WHO 2021g).

11 Utdanning

Det finnes 13 offentlige og 672 private barnehager i Gaza. Over halvparten av barna mellom 4 og 6 år i Gaza gikk i 2019 i en barnehage eller førskole. Andelen har vært relativt stabil siden 2014, men en liten nedgang har funnet sted siden 2018 (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 15).

De aller fleste skolene (409) er offentlige, mens 54 er private (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 16). FN-organisasjonen UNRWA drifter 278 skoler for dem som er registrert som palestinske flyktninger (UNRWA 2021b).

Nesten alle barn i alderen 6 til 14 år går på skolen fra 1. til 9. trinn (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 15; PCBS 2017b).

Det gjelder imidlertid i mindre grad for barn med nedsatt funksjonsevne. UNICEF oppgir at 26 prosent av gutter og 37 prosent av jenter mellom 10 og 15 år fra denne gruppen aldri har gått på skole (UNICEF 2018, s. 41).

Infrastrukturen på skolene i Gaza er på mange måter mangelfull. For det første må 30 prosent av elevene gå på skolen på kveldstid på grunn av manglende kapasitet i eksisterende skolebygg. Gjennomsnittlig klassestørrelse er 39 elever, mot 26-27 på Vestbredden (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 16; Verdensbanken 2020, s. 6). Klasserommene er overfylte, og skolene er preget av manglende hygienefasiliteter (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 16).

Alle skolene er imidlertid tilknyttet internett, og de fleste skolene (omlag 80 prosent) har datarom, men svært mange elever må dele PC (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 16).

Når det gjelder kvalitet på undervisningen, kan et mål være elevenes prestasjoner. Gjennomsnittlig prestasjon for begge kjønn på nasjonale prøver i naturfag, arabisk og matematikk på 5. og 9. trinn ligger på mellom 30 og 50 prosent bestått (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 13). Et annet mål er leseferdighet, og i Gaza har under halvparten av elevene i alderen 7-14 grunnleggende leseferdigheter (PCBS 2021b).

Andelen innrullert på videregående nivå er noe lavere enn i grunnskolen; 89 prosent for jenter og 82 prosent for gutter. Dette er et noe høyere nivå enn på Vestbredden (UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine 2020, s. 13).

Tilgangen til utdanning ble dårligere som følge av Covid-19-pandemien (UNICEF 2021b). Mindre enn halvparten av familiene i Gaza, som før pandemien hadde skolebarn i alderen 6-18 år, fulgte undervisning under pandemien (PCBS 2021b).

Skolene holdt lenge stengt, og undervisningen ble gitt digitalt. Dette gikk spesielt ut over allerede sårbare barn (World Bank Group 2020b, s. 5). Kun rundt 30-35 prosent av husholdene i Gaza har PC og internett hjemme (OCHA 2021j). Hyppige strømbrudd fører også til ustabil nettilgang. Gaza har heller ikke tilgang til 3G-nettverk, hvilket fører til treg nettrafikk (Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied Since 1967 2020, s. 6; Boxerman 2021b).

Under krigen i mai fikk 331 skoler og barnehager skader (OCHA 2021j, s. 15). Nytt skoleår startet igjen 15. august 2021. Da returnerte 180 000 skolebarn i alderen 4-17 år til skoler som fortsatt hadde materielle skader fra krigen (OCHA 2021j). UNRWA (2021b) meldte at blant de 89 FN-skolene som fikk skader, ble alle med unntak av to satt i stand i igjen innen skolestart høsten 2021.

12 Landinfos vurdering av fremtidig utvikling

Situasjonen i Gaza er fortsatt skjør, og uroligheter kan blusse opp igjen. Dette skyldes at krigen ikke har ført til strukturelle endringer som vil bedre befolkningens levekår. Slik Landinfo ser det skyldes dette blant annet følgende forhold:

For det første er tiltakene Israel har gjort for å lette på blokaden ikke tilstrekkelige for å få bukt med den høye arbeidsledigheten og den utbredte fattigdommen i Gaza. Ei heller vil det føre til snarlig bedring av vannkvaliteten og helsesektoren. Forholdene er ikke nevneverdig bedre i dag enn i 2018 eller før pandemien. Det betyr at befolkningen fortsatt er underlagt svært strenge restriksjoner på inn- og utreise. Grensen mot Israel og Vestbredden er fortsatt kun åpen for særskilte humanitære tilfeller og for en gruppe næringsdrivende. Grensen mot Egypt har også fortsatt restriktive begrensninger.

I tillegg er det fortsatt strenge importrestriksjoner på flere typer varer til Gaza som hindrer industri- og næringsutvikling. Blokaden legger dessuten fortsatt svært sterke restriksjoner på eksport, hvilket hindrer utviklingen av jordbruksproduksjon og industri.

For det andre er situasjonen i Øst-Jerusalem like prekær som den var før krigen. Man har ikke funnet en løsning på situasjonen for familiene i Øst-Jerusalem, som står i fare for å miste sine boliger. Dersom volden mellom palestinere og israelske soldater blusser opp igjen i Jerusalem, kan dette på nytt trigge angrep fra Hamas.

For det tredje er forholdet mellom Hamas og Fatah fortsatt svært anspent. Hamas reagerte negativt på at President Abbas kansellerte valget til ny nasjonalforsamling som skulle vært avholdt 22. mai 2021, og Hamas' krigføring

mot Israel har satt presidenten, hans parti Fatah og de palestinske selvstyremyndighetene i en vanskelig situasjon.

Hamas har bidratt til å øke spenningen i Jerusalem og på Vestbredden, og partiet fikk i løpet av sommeren 2021 økt oppslutning der. Sammenstøtene mellom Hamas og Fatah-tilhengere i Øst-Jerusalem har delvis opphørt, men kan raskt blusse opp igjen. Dette kan lede til arrestasjoner av Hamas-tilhengere på Vestbredden, og det etterfølges gjerne av arrestasjoner av Fatah-tilhengere på Gazastripen.

For det fjerde har Hamas' politiske leder, Ismail Haniyeh, uttalt at kampen mot Israel vil fortsette helt til Al-Aqsa-moskeen i Jerusalem er frigjort (Haaretz 2021). Gruppen har også truet med å gjenoppta volden dersom Israel igjen innfører strengere restriksjoner (Boxerman 2021a).

Israels nye statsminister Naftali Bennett har på sin side endret Israels taktikk ved å tillate økte investeringer i Gaza og flere arbeidstillatelser i Israel for å redusere spenningen mellom partene. Ifølge den amerikanske tenketanken Carnegie er dette en klassisk gulrot og pisk-strategi som neppe i seg selv vil føre til langvarig fred, ettersom Hamas neppe lar seg presse til ro i bytte mot mat og medisiner. Og dersom det på nytt sendes raketter mot Israel, vil Israel være klare til å møte disse med sterke motangrep (Owda 2021).

Dette betyr at det er lite som skal til for at en ny krig kan blusse opp. Selv om Hamas har god kontroll på Gazastripen, kan det være vanskelig å hindre andre militante grupper, som f.eks. Palestinsk islamsk jihad, i å gjenoppta rakettoppskytinger.

Det spekuleres også i at politisk ledelse i Hamas blir overstyrt av den militære grenen (Pfeffer 2021). Dersom det er slik, kan militær aktivitet blusse opp igjen selv om politisk ledelse ikke ønsker det.

For det femte er det stor usikkerhet knyttet til fremtidig finansiering av den humanitære bistanden i Gaza. FN-organisasjonene som er blant de viktigste internasjonale bistandsaktørene på Gazastripen sliter med å få inn penger til planlagt drift. UNICEF (2021c) meldte i juni 2021 at de har et finansieringsgap på like under 70 prosent, og UNRWA mangler USD 60 millioner for å fullføre sin drift ut inneværende år.¹⁴ UNRWA melder også at de kun har fått løfter om bidrag til å dekke 40 prosent av sine utgifter til drift i 2022 (UNRWA 2021d).

¹⁴ For UNRWA gjelder dette for driften i alle fem operasjonsområder.

Skriftlige kilder

- Abdeen, I. (2018, 14. mai). *Legal Implications of Salary Cuts by the Palestinian Authority in the Gaza Strip*. Al Ram: Al Haq. Tilgjengelig fra [Legal Implications of Salary Cuts by the Palestinian Authority in the Gaza Strip \(alhaq.org\)](https://alhaq.org/) [lastet ned 21. november 2021]
- Abu Amr, A. (2021, 11. mai). *Postponed Palestinian Elections: Causes and Repercussions*. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace. Tilgjengelig fra [Postponed Palestinian Elections: Causes and Repercussions - Carnegie Endowment for International Peace](https://www.carnegieendowment.org/) [lastet ned 18. november 2021]
- Abu Hasaneen, M. (2021a, 24. juni). Delayed reconstruction in Gaza exacerbates suffering of homeowners. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra [Delayed reconstruction in Gaza exacerbates suffering of homeowners - Al-Monitor: The Pulse of the Middle East](https://www.al-monitor.com/) [lastet ned 25. juni 2021]
- Abu Hasaneen, M. (2021b, 20. august). UNRWA calls out Hamas, Israel for actions during Israel-Gaza war. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra: <https://www.al-monitor.com/originals/2021/08/unrwa-calls-out-hamas-israel-actions-during-israel-gaza-war#ixzz7AVLENBux> [lastet ned 26. oktober 2021]
- Abu Hasaneen, M. (2021c, 3. september). Israel allows construction materials into Gaza without prisoner exchange. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/originals/2021/09/israel-allows-construction-materials-gaza-without-prisoner-exchange#ixzz76LKbSVyn> [lastet ned 13. september 2021]
- Abu Toameh, K. (2021, 22. juni). Hamas opposes PA 'exclusive' role in Gaza aid, reconstruction. *The Jerusalem Post*. Tilgjengelig fra [Hamas opposes Palestinian Authority 'exclusive' role in Gaza aid, reconstruction - The Jerusalem Post \(jpost.com\)](https://www.jpost.com/) [lastet ned 8. oktober 2021]
- Ahmad, A. (2021,). As Israel ramps up COVID restrictions, Gaza's healthcare workers endure increased psychological pressure. *The New Arab*. Tilgjengelig fra [As Israel ramps up COVID restrictions, Gaza's healthcare workers endure increased psychological pressure \(alaraby.co.uk\)](https://www.alaraby.co.uk/) [lastet ned 23. august 2021]
- Alfarra, J. (2021, 18. juni). Israel's occupation is Gaza's main medical problem, insist professionals. *MEMO*. Tilgjengelig fra [Israel's occupation is Gaza's main medical problem, insist professionals - Middle East Monitor](https://www.middleeastmonitor.com/) [lastet ned 21. november 2021]
- Al Jazeera (2019, 30. mars). Hamas-Israel 'agreement' on reducing Gaza tensions: Report. *Al Jazeera*. Tilgjengelig fra [Hamas-Israel 'agreement' on reducing Gaza tensions: Report | Conflict News | Al Jazeera](https://www.aljazeera.com/) [lastet ned 29. november 2021]
- Al Jazeera (2021, 30. april). Abbas delays Palestinian parliamentary polls, blaming Israel. *Al Jazeera*. Tilgjengelig fra [Abbas delays Palestinian parliamentary polls, blaming Israel | Politics News | Al Jazeera](https://www.aljazeera.com/) [lastet ned 30. september 2021]
- Almeghari, R. (2019, 3. mai). Gaza Industrial Sector Nears Total Collapse Under Israeli Blockade and Palestinian Division. *Citizen Truth*. Tilgjengelig fra [Gaza Industrial Sector Nears Total Collapse Under Israeli Blockade and Palestinian Division - Citizen Truth](https://www.citizentruth.com/) [lastet ned 25. november 2021]
- Al Mezan Centre for Human Rights (2021a, 8. august). *Press Release: Israeli authorities ban the entry of anesthetic gas to Gaza*. Gaza: Al-Mezan Centre for Human Rights. Tilgjengelig fra [Al Mezan Center For Human Rights](https://www.almezan.org/) [lastet ned 24. november 2021]

- Al Mezan Centre for Human Rights (2021b, 17. oktober). *Press Releases International Day for the Eradication of Poverty*. Gaza: Al Mezan Centre for Human Rights. Tilgjengelig fra [Al Mezan Center For Human Rights](#) [lastet ned 24. november 2021]
- Al-Monitor (2021a, 13. august). Israel loosens restrictions on trade, travel from Gaza. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra: <https://www.al-monitor.com/originals/2021/08/israel-loosens-restrictions-trade-travel-gaza#ixzz74ePxjQUY> [lastet ned 24. november 2021]
- Al-Monitor (2021b, 19. august). Israel, Qatar reach deal on resumed cash payments to Gaza. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra: <https://www.al-monitor.com/originals/2021/08/israel-qatar-reach-deal-resumed-cash-payments-gaza#ixzz7AVK2f7J9> [lastet ned 26. oktober 2021]
- Al-Monitor (2021c, 26. august). Israel permits additional goods to enter Gaza. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra [Israel permits additional goods to enter Gaza - Al-Monitor: The Pulse of the Middle East](#) [lastet ned 30. august 2021]
- Al-Monitor (2021d, 2. september). Will popular pressure in Gaza lead to new clashes with Israel? *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/originals/2021/09/will-popular-pressure-gaza-lead-new-clashes-israel#ixzz75OdXEC00> [lastet ned 3. september 2021]
- Al-Monitor (2021e, 28. september). Gaza's children ravaged by third wave of COVID-19 pandemic. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra: <https://www.al-monitor.com/originals/2021/09/gazas-children-ravaged-third-wave-covid-19-pandemic#ixzz78KJuKo9T> [lastet ned 3. oktober 2021]
- Al-Monitor (2021f, 1. september). Israel expands Gaza fishing zone after demonstrations. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra: [Israel expands Gaza fishing zone after demonstrations - Al-Monitor: The Pulse of the Middle East](#) [lastet ned 18. November 2021]
- Al-Waara, A. (2019, 24. januar). 'There is no trust': Palestinian unrest continues over social security law. *Middle East Eye*. Tilgjengelig fra ['There is no trust': Palestinian unrest continues over social security law | Middle East Eye](#) [lastet ned 31. august 2021]
- Anadolu (2021a, 26. mai). UN calls on Israel to fully open crossings for treatment of Palestinians. *The Nation*. Tilgjengelig fra [UN calls on Israel to fully open crossings for treatment of Palestinians \(nation.com.pk\)](#) [lastet ned 18. november 2021]
- Anadolu (2021b, 23. august). "الصحة الفلسطينية: غزة تدخل الموجة الثالثة من 'كورونا' واكتشاف متحور 'دلتا'" [Palestinian "health": Gaza enters the third wave of "corona" and discover the transformation of "delta"]. *Anadolu*. Tilgjengelig fra [palestinian "health": gaza enters the third wave of "corona" and discover the transformation of "delta" \(aa.com.tr\)](#) [lastet ned 30. november 2021]
- Ashly, J. (2018, 16. November). 'We want it cancelled': Palestinians protest social security law. *Al-Jazeera*. Tilgjengelig fra ['We want it cancelled': Palestinians protest social security law | Occupied West Bank News | Al Jazeera](#) [lastet ned 31. august 2021]
- Azaiza, M. (2020, 16. september). *The UN Was Right – Gaza Is Unlivable*. Tel Aviv: Gisha. Tilgjengelig fra [The UN Was Right – Gaza Is Unlivable - Gisha](#) [lastet ned 24. november 2021]
- Balousha, H. (2021, 24. oktober). Optimism in Gaza amid indications of reconstruction acceleration. *Arab News*. Tilgjengelig fra [Optimism in Gaza amid indications of reconstruction acceleration \(arabnews.com\)](#) [lastet ned 18. november 2021]
- Beaumont, P. & O. Holmes (2018, 31. august). US confirms end to funding for UN Palestinian refugees. *The Guardian*. Tilgjengelig fra [US confirms end to funding for UN Palestinian refugees | Palestinian territories | The Guardian](#) [lastet ned 25. november 2021]
- Boxerman, A. (2021a, 25. juli). Hamas threatens 'explosion' if Israel tightens Gaza restrictions. *The Times of Israel*. Tilgjengelig fra [Hamas threatens 'explosion' if Israel tightens Gaza restrictions | The Times of Israel](#) [lastet ned 25. november 2021]

- Boxerman, A. (2021b, 23. november). Israel pledges to finally permit long-restricted Palestinian 4G cell service. *The Times of Israel*. Tilgjengelig fra [Israel pledges to finally permit long-restricted Palestinian 4G cell service | The Times of Israel](#) [lastet ned 29. november 2021]
- B'Tselem (2017, 11. November). *The Gaza Strip*. Tel Aviv: B'Tselem. Tilgjengelig fra [The Gaza Strip | B'Tselem \(btselem.org\)](#) [lastet ned 30. september 2021]
- CJPME, dvs. Canadians for Justice and Peace in the Middle East (2010). *The blockade of Gaza, 2007-2010*. Montreal: CJPME. Tilgjengelig fra [The Blockade of Gaza, 2007-2010 - CJPME - English](#) [lastet ned 18. november 2021]
- COGAT, dvs. Coordinator of Government Operations in the Occupied Territories (2020, 27. oktober). *Apply for a humanitarian entry permit to Israel from the Gaza strip for medical reasons*. Tel Aviv: COGAT. Tilgjengelig fra [Apply for a humanitarian entry permit to Israel from the Gaza strip for medical reasons | Coordination of Government Activities in the Territories \(www.gov.il\)](#)
- CWG, dvs. Cash Working Group (2020, mai). *Gaza minimum Expenditure Basket*. Gaza: CWG. Tilgjengelig fra [Minimum Expenditure Basket report - Gaza \(2020, outdated\) | HumanitarianResponse](#) [lastet ned 18. november 2021]
- CWG (2021a, 13. august). *Minimum Expenditure Basket report - Gaza 2021*. Gaza: CWG. Tilgjengelig fra [Minimum Expenditure Basket report - Gaza 2021 | HumanitarianResponse](#) [lastet ned 18. november 2021]
- CWG (2021b, 26. august). *CWG 5Ws_August 2021*. Gaza: CWG. Tilgjengelig fra [CWG 5Ws_August 2021 | HumanitarianResponse](#) [lastet ned 18. november 2021]
- Det palestinske sosialdepartementet (u.å.). برنامج التحويلات النقدية [Cash transfer program]. Ramallah: Det palestinske sosialdepartementet. Tilgjengelig fra [cash transfer program palestinian ministry of social development \(pna.ps\)](#) [lastet ned 2. november 2021].
- Det palestinske sosialdepartementet (2021, september). 2020 لعام السنوي. التقرير الإحصائي السنوي [Annual statistical report 2020]. Ramallah: Det palestinske sosialdepartementet. Tilgjengelig fra [Annual Statistical Report 2020 final-محول.pdf - Google Drive](#) [lastet ned 2. november 2021].
- EEAS, dvs. European Union External Action Service (2019, 10. januar). *Support to the Palestinian Cash Transfer Programme*. Brussel: EEAS. Tilgjengelig fra [Support to the Palestinian Cash Transfer Programme - European External Action Service \(europa.eu\)](#) [lastet ned 3. november 2021]
- Euro Med Council (2021, 5. oktober). Euro-Med Monitor At HRC: Gazans Are Poisoned Slowly As 97% Of Gaza's Water Undrinkable. *Euro Med Council*. Tilgjengelig via [Euro-Med Monitor At HRC: Gazans Are Poisoned Slowly As 97% Of Gaza's Water Undrinkable | Scoop News](#) [lastet ned 5. oktober 2021]
- Farraj, L. og T. Dana (2021, 14. mars). The Politicization of Public Sector Employment and Salaries in the West Bank and Gaza. *Al Shabaka*. Tilgjengelig fra [The Politicization of Public Sector Employment and Salaries in the West Bank and Gaza - Al-Shabaka](#) [lastet ned 12. november 2021]
- Fayyad, H. (2019 30. mars). Gaza's Great March of Return protests explained. *Al Jazeera*. Tilgjengelig fra [Gaza's Great March of Return protests explained | Conflict News | Al Jazeera](#) [lastet ned 8. oktober 2021]
- FHI, dvs. Folkehelseinstituttet (2018, 22. mai). *Spedbarnsdødelighet i Norge*. Oslo: FHI. Tilgjengelig fra [Spedbarnsdødelighet - FHI](#) [lastet ned 17. september]
- FN-sambandet (2020). *Barnedødelighet*. Oslo: FN-sambandet. Tilgjengelig fra [Barnedødelighet \(fn.no\)](#) [lastet ned 17. september]

- Gilad, E. (2021, 15. mai). What Is Nakba Day? A Brief History. *Haaretz*. Tilgjengelig fra [What is Nakba Day? A brief history - Israel News - Haaretz.com](#) [lastet ned 7. oktober 2021]
- Gisha (2018, 14. januar). *2017: Tightening of the closure*. Tel Aviv: Gisha. Tilgjengelig fra [2017: Tightening of the closure - Gisha](#) [lastet ned 6. oktober 2021]
- Gisha (2021a, 13. april). *Gaza's workforce continues to shrink, 43% unemployment in the last quarter of 2020*. Tel Aviv: Gisha. Tilgjengelig fra [Gaza's workforce continues to shrink, 43% unemployment in the last quarter of 2020 - Gisha](#) [lastet ned 19. august 2021]
- Gisha, (2021b, 30. juni). *Exit of goods from Gaza via Kerem Shalom crossing*. Tel Aviv: Gisha. Tilgjengelig fra [Export from Gaza - Gisha](#) [lastet ned 17. september]
- Gisha (2021c, 30. juni). *Movement of people via Rafah Crossing*. Tel Aviv: Gisha. Tilgjengelig fra [Movement of people through Rafah crossing - Gisha](#) [lastet ned 6. oktober 2021]
- Gisha (2021d, 30. juni). *Exits by Palestinians via Erez Crossing to Israel, the West Bank, and abroad*. Tel Aviv: Gisha. Tilgjengelig fra [Exits through Erez crossing - Gisha](#) [lastet ned 6. oktober 2021]
- Gisha (2021e, 6. august). *Crossings update: scant traders quota; fishing zone expanded*. Tel Aviv: Gisha. Tilgjengelig fra [Crossings update: scant traders quota; fishing zone expanded - Gisha](#) [lastet ned 17. september 2021]
- Gisha (2021f, 1. september). *Gaza up close*. Tel Aviv: Gisha. Tilgjengelig fra [Gaza Up Close | Gisha](#) [lastet ned 29. november 2021]
- Gisha (2021g, 1. september). *Crossing update: Ban on entry of construction materials reversed; Border with Egypt reopened*. Tel Aviv: Gisha. Tilgjengelig fra [Crossings update: Ban on entry of construction materials reversed; Border with Egypt reopened - Gisha](#) [lastet ned 29. november 2021]
- Haaretz (2021, 22. mai). Hamas Chief: We Will Continue Fighting Until Al-Aqsa Mosque Is Liberated. *Haaretz*. Tilgjengelig fra [Hamas chief: We will continue fighting until Al-Aqsa mosque is liberated - Israel News - Haaretz.com](#) [lastet ned 25. november 2021]
- Hajjaj, T. (2020, 1. oktober). Coronavirus: Gaza testing capacity halved due to chronic shortages. *Middle East Eye*. Tilgjengelig fra [Coronavirus: Gaza testing capacity halved due to chronic shortages | Middle East Eye](#) [lastet ned 4. oktober 2021] Denne lar seg ikke åpne i lenken, men kan søkes opp og åpnes
- Hajjaj, T. (2021, 29. oktober). Photo reflects devastation of Palestinian economy as Gaza workers struggle for work. *Mondoweiss*. Tilgjengelig fra [Photo reflects devastation of Palestinian economy as Gaza workers struggle for work - Mondoweiss](#) [lastet ned 17. november 2021]
- Hary, T. (2019, 31. desember). The UN predicted Gaza would be unlivable by 2020. They were right. *+972 Magazine*. Tilgjengelig fra [The UN predicted Gaza would be unlivable by 2020. They were right. - +972 Magazine](#) [lastet ned 29. november]
- Hass, A. (2019, 30. januar). Palestinian President Mahmoud Abbas Suspends New Social Security Law. *Haaretz*. Tilgjengelig fra [Palestinian President Mahmoud Abbas suspends new social security law - Palestinians - Haaretz.com](#) [lastet ned 31. august 2021]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2021, 23. august). *Gaza: Israel's May Airstrikes on High-Rises*. New York: HRW. Tilgjengelig fra [Gaza: Israel's May Airstrikes on High-Rises | Human Rights Watch \(hrw.org\)](#) [lastet ned 25. november 2021]
- Humaid, M. (2021, 25. september). Gaza reconstruction to start by October after \$1bn pledged. *Al Jazeera*. Tilgjengelig fra [Gaza reconstruction to start by October after \\$1bn pledged | Israel-Palestine conflict News | Al Jazeera](#) [lastet ned 30. november 2021]

- Hussaini, M. (2021, 25. oktober 2021). Gaza: Population 'slowly poisoned' by water unfit for human consumption. *Middle East Eye*. Tilgjengelig fra [Gaza: Population 'slowly poisoned' by water unfit for human consumption | Middle East Eye](#) [lastet ned 3. november 2021]
- Israel Ministry of Foreign Affairs (2007, 19. september). *Security Cabinet declares Gaza hostile territory*. Tel Aviv: Israel Ministry of Foreign Affairs. Tilgjengelig fra [Security Cabinet declares Gaza hostile territory \(mfa.gov.il\)](#) [lastet ned 22. september 2021]
- Jalal, R. A. (2021, 31. august). Gazans fear worst after Hamas bans water wells. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/originals/2021/08/gazans-fear-worst-after-hamas-bans-water-wells#ixzz79koGyCMD> [lastet ned 19. oktober 2021]
- Kingsley, P. & Abuheweila, I. (2021, 2. november). Long Walk From Freedom: Indebted Gazan Trudges to Jail 17th Time. Or 18th. *The New York Times*. Tilgjengelig fra [Men in Gaza Imprisoned Over Wedding Loans - The New York Times \(nytimes.com\)](#) [lastet ned 21. november 2021]
- Kingsley, P. & R. Bergman (2021, 16. juni). Israel's Military Inflicted a Heavy Toll. But Did It Achieve Its Aim? *The New York Times*. Tilgjengelig fra [Israel's Military Inflicted a Heavy Toll. But Did It Achieve Its Aim? - The New York Times \(nytimes.com\)](#) [lastet ned 17. november 2021]
- Khoury, J. (2018, 16. mai). Gaza Health Crisis: Doctors Struggle to Treat Hundreds of Wounded Amid Shortage of Beds, Medicine. *Haaretz*. Tilgjengelig fra [Gaza health crisis: Doctors struggle to treat hundreds of wounded amid shortage of beds, medicine - Palestinians - Haaretz.com](#) [lastet ned 18. november 2021]
- Khoury, J., Zikri, A.B. & Kubovich, Y. (2021, 4. juni). Hamas Warns Israel: If Qatari Money Not Let In, We'll Renew Gaza Border Protests. *Haaretz*. Tilgjengelig fra [Hamas warns Israel: If Qatari money not let in, we'll renew Gaza border protests - Israel News - Haaretz.com](#) [lastet ned 6. september]
- Khoury, J. & Reuters (2021, 6. september). Qatar Says Deal Struck on Aid to Needy Gazan Families, Easing Border Restrictions. *Haaretz*. Tilgjengelig fra [Qatar says deal struck on aid to needy Gazan families, easing border restrictions - Palestinians - Haaretz.com](#) [lastet ned 29. november 2021]
- Kubovich, Y. & Khoury, J. (2019, 1. april). Israel Expands Gaza Fishing Zone to Furthest in Over Two Decades After Flare-up. *Haaretz*. Tilgjengelig fra [Israel expands Gaza fishing zone to furthest in over two decades after flare-up - Israel News - Haaretz.com](#) [lastet ned 28. november 2021]
- Landinfo (2018, 10. desember). *Temanotat: Palestina: Den humanitære situasjonen på Gazastripen*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra [Palestina: Den humanitære situasjonen på Gazastripen 10122018 \(landinfo.no\)](#) [lastet ned 25. november 2021]
- Mahmoud, A. (2021, 28. august). Gaza vaccination drive plagued by rumors of side effects. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra: <https://www.al-monitor.com/originals/2021/08/gaza-vaccination-drive-plagued-rumors-side-effects#ixzz78KLkEIkQ> [lastet ned 25. november 2021]
- Mapsland (u.å.) Detailed map of Gaza Strip with roads and cities. *Mapsland*. Tilgjengelig fra <https://www.mapsland.com/maps/asia/gaza-strip/detailed-map-of-gaza-strip-with-roads-and-cities-small.jpg> [lastet ned 18. november 2021]
- Melhem, A. (2021, 21 september). West Bank city of Jenin roils as Israel prepares for possible escalation. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra: <https://www.al-monitor.com/originals/2021/09/west-bank-city-jenin-roils-israel-prepares-possible-escalation#ixzz776DOfk96> [lastet ned 21. september 2021]

- MEMO, dvs. Middle East Monitor (2019, 11. november). Gaza specialist doctors emigrate due to Israel siege. MEMO. Tilgjengelig fra [Gaza specialist doctors emigrate due to Israel siege – Middle East Monitor](#) [lastet ned 17. november 2021]
- MEMO (2021, 17. juni). Gaza's Health Sector: Challenges in war and peace. MEMO. Tilgjengelig fra [Gaza's Health Sector: Challenges in War and Peace – Middle East Monitor](#) [lastet ned 18. november 2021]
- Norman, J. M. (2021, 12. mai). Israel-Palestine conflict: the role of Hamas and Fatah rivalry in latest violence. *The Conversation*. Tilgjengelig fra [Israel-Palestine conflict: the role of Hamas and Fatah rivalry in latest violence \(theconversation.com\)](#) [lastet ned 23. november 2021]
- OCHA, dvs. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (u.å.). *Data on casualties*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Data on casualties | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](#) [lastet ned 25. november 2021]
- OCHA (2018, 14. september). *Gaza Strip: early warning indicators – August 2018*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Early warning indicator 14_09_2018 copy \(ochaopt.org\)](#). [lastet ned 6. oktober 2021.
- OCHA (2019a, 27. mars). *Approaching the first anniversary of the "Great March of Return" protests in Gaza*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Approaching the first anniversary of the "Great March of Return" protests in Gaza | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](#) [lastet ned 28. november 2021]
- OCHA (2019b, 19. november). *Gaza's fisheries: record expansion of fishing limit and relative increase in fish catch; shooting and detention incidents at sea continue*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Gaza's fisheries: record expansion of fishing limit and relative increase in fish catch; shooting and detention incidents at sea continue | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](#) [lastet ned 6. oktober 2021]
- OCHA (2020a, 23. oktober). *Gaza Strip: Snapshot – (September 2020) – OCHA Infographic*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Gaza Strip: Snapshot – \(September 2020\) – OCHA Infographic - Question of Palestine \(un.org\)](#) [lastet ned 17. november 2021]
- OCHA (2020b, desember). *Humanitarian response plan. OPT. Humanitarian programme cycle 2021. Working document*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [hrp_2021.pdf \(ochaopt.org\)](#) [lastet ned 6. oktober 2021]
- OCHA (2021a). *Gaza crossings: movement of people and goods. Rafah crossing: exits and entries of people*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Gaza crossings: movement of people and goods | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](#) [lastet ned 20. november 2021]
- OCHA ([2021b). *Gaza crossings: movement of people and goods. Erez crossing: exits and entries of people*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Gaza crossings: movement of people and goods | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(opt.org\)](#) [lastet ned 20. september 2021]
- OCHA (2021c). *Gaza crossings: movement of people and goods. Entries and exits of commodities (in truckloads)*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Gaza crossings: movement of people and goods | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](#) [lastet ned 20. september 2021]

- OCHA (2021d). *Gaza Strip: Critical Humanitarian Indicators. Health*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Gaza Strip: Critical Humanitarian Indicators | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](https://ochaopt.org/en/2021/09/gaza-strip-critical-humanitarian-indicators-health) [lastet ned 20. september 2021]
- OCHA (2021e). *Gaza Strip: Critical Humanitarian Indicators. Water, sanitation and hygiene*. Tilgjengelig fra [Gaza Strip: Critical Humanitarian Indicators | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](https://ochaopt.org/en/2021/11/gaza-strip-critical-humanitarian-indicators-water-sanitation-and-hygiene) [lastet ned 28. november 2021]
- OCHA (2021f). *Gaza Strip: Critical Humanitarian Indicators. Food security*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Gaza Strip: Critical Humanitarian Indicators | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](https://ochaopt.org/en/2021/11/gaza-strip-critical-humanitarian-indicators-food-security) [lastet ned 28. november 2021]
- OCHA (2021g). *Gaza Strip: Critical Humanitarian Indicators. Electricity*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Gaza Strip: Critical Humanitarian Indicators | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](https://ochaopt.org/en/2021/11/gaza-strip-critical-humanitarian-indicators-electricity) [lastet ned 20. november 2021]
- OCHA (2021h, 8. juli). *Statement by Lynn Hastings, the Humanitarian Coordinator for the occupied Palestinian territory, on the easing of restrictions into and out of Gaza*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Statement by Lynn Hastings, the Humanitarian Coordinator for the occupied Palestinian territory, on the easing of restrictions into and out of Gaza | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](https://ochaopt.org/en/2021/07/statement-by-lynn-hastings-the-humanitarian-coordinator-for-the-occupied-palestinian-territory-on-the-easing-of-restrictions-into-and-out-of-gaza) [lastet ned 27. november 2021]
- OCHA (2021i, 6. juni). *Gaza Strip: Escalation of hostilities as of 3 June 2021*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Gaza Strip: Escalation of hostilities as of 3 June 2021 | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](https://ochaopt.org/en/2021/06/gaza-strip-escalation-of-hostilities-as-of-3-june-2021) [lastet ned 31. august 2021]
- OCHA (2021j, 15. august). *It's back to school for 1.2 million children in Palestine: they deserve security, safety, and hope*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [It's back to school for 1.2 million children in Palestine: they deserve security, safety, and hope | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](https://ochaopt.org/en/2021/08/its-back-to-school-for-1-2-million-children-in-palestine-they-deserve-security-safety-and-hope) [lastet ned 28. november 2021]
- OCHA (2021k, 27. august). *Protection of Civilians Report | 10 – 23 August 2021*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Protection of Civilians Report | 10 – 23 August 2021 | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](https://ochaopt.org/en/2021/08/protection-of-civilians-report-10-23-august-2021) [lastet ned 2. september 2021]
- OCHA (2021l, 14. oktober). *Response to the escalation in the oPt | Situation Report No. 10 (September 2021)*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Response to the escalation in the oPt | Situation Report No. 10 \(September 2021\) | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](https://ochaopt.org/en/2021/10/response-to-the-escalation-in-the-opt-situation-report-no-10-september-2021) [lastet ned 19. november 2021]
- OCHA (2021m, 19. november). *Protection of Civilians Report | 2-15 November 2021*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Protection of Civilians Report | 2-15 November 2021 | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](https://ochaopt.org/en/2021/11/protection-of-civilians-report-2-15-november-2021) [lastet ned 19. november 2021]
- OCHA (2021n, 30. juli). *Response to the escalation in the oPt | Situation Report No. 8 (8-28 July 2021)*. Øst-Jerusalem: OCHA. Tilgjengelig fra [Response to the escalation in the oPt | Situation Report No. 8 \(8-28 July 2021\) | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - occupied Palestinian territory \(ochaopt.org\)](https://ochaopt.org/en/2021/07/response-to-the-escalation-in-the-opt-situation-report-no-8-8-28-july-2021) [lastet ned 24. november 2021]

Omar, K. (2019, 22. september). Palestinian Opposition to Social Security: Revolution or Devolution? *Al-Shabaka*. Tilgjengelig fra [Palestinian Opposition to Social Security: Revolution or Devolution? \(al-shabaka.org\)](#) [lastet ned 31. august 2021]

Oxfam International (u.å.). *Failing Gaza: undrinkable water, no access to toilets and little hope on the horizon*. London: OXFAM. Tilgjengelig fra [Failing Gaza: undrinkable water, no access to toilets and little hope on the horizon | Oxfam International](#) [lastet ned 20. september 2021]

Owda, R. (2021, 4. november). *The Bennett Government's Policy Towards Gaza*. Washington D.C.: Carnegie Endowment for international Peace. Tilgjengelig fra [The Bennett Government's Policy Towards Gaza - Carnegie Endowment for International Peace](#) [lastet ned 21. november 2021]

Palestinian Ministry of Health - Gaza (2020, 24. august). *Power station suspension will directly affect health services in Gaza hospitals*. Gaza: Palestinian Ministry of Health – Gaza. Tilgjengelig fra [MOH – Gaza: Power station suspension will directly affect health services in Gaza hospitals – وزارة الصحة الفلسطينية](#) [lastet ned 25. november 2021]

PCBS dvs. Palestinian Central Bureau of Statistics (2015, desember). *Palestinian Multiple Indicator Cluster Survey 2014*. Ramallah: PCBS. Tilgjengelig fra [book2175.pdf \(pcbs.gov.ps\)](#) [lastet ned 30. november 2021]

PCBS (2017a). *Poverty Profile in Palestine, 2017*. Ramallah: PCBS. Tilgjengelig fra [txte_poverty2017.pdf \(pcbs.gov.ps\)](#) [lastet ned 19. november 2021]

PCBS (2017b). *Educational Attendance for the Persons (6 Years and Over) by Age, Sex and Region, 1995, 1997, 2000-2006, 2011, 2017*. Ramallah: PCBS. Tilgjengelig fra [https://www.pcbs.gov.ps/Portals/_Rainbow/Documents/Education-1995-,2017-12E.html](#) [lastet ned 18. november 2021]

PCBS (2020, 15. desember). *The Palestinian Central Bureau of Statistics (PCBS) Announces the Main Results of the Palestinian Multiple Indicators Cluster Survey (PMICS) 2019-2020*. Ramallah: PCBS. Tilgjengelig fra [PCBS | PCBS: The Results of the Palestinian Multiple Indicator Cluster Survey \(PMICS\) 2019 – 2020](#) [lastet ned 7. oktober]

PCBS (2021a). *Indicators*. Ramallah: PCBS. Tilgjengelig fra [PCBS | Indicators](#) [lastet ned 8. november 2021]

PCBS (2021b, 5. april). *H.E. Dr. Awad, highlights the Palestinian children's situation on the Occasion of the Palestinian Child Day, 05/04/2021. Press release*. Ramallah: PCBS. Tilgjengelig fra [Press En 5-4-2021-child-en.pdf \(pcbs.gov.ps\)](#) [lastet ned 28. november 2021]

PCBS (2021c, 10. mai). *Press Release on the Results of the Labour Force Survey First Quarter (January – March 2021) Round. The Impact of the Coronavirus Pandemic on the Labour Market*. Ramallah: PCBS Tilgjengelig fra [PCBS | PCBS: Press Release on the Results of the Labour Force Survey First Quarter \(January – March, 2021\) Round](#) [lastet ned 6. september 2021]

PCBS (2021d, 8. august). *Labour Force Survey (April- June 2021) Round (Q2/2021)*. Ramallah: PCBS. Tilgjengelig fra [Press En 8-8-2021-LFS-en.pdf \(pcbs.gov.ps\)](#) [lastet ned 25. november 2021]

PCBS (2021e, 16. august). *Main indicators*. Ramallah: PCBS. Tilgjengelig fra [PCBS | Main indicators](#) [lastet ned 21. november 2021]

PCBS (2021f, mai): مسح القوى العاملة الفلسطينية التقرير 2020. دولة فلسطين الجهاز المركزي للإحصاء الفلسطيني [Palestinian Labour Force Survey 2020 - Annual Report]. Ramallah: PCBS. Tilgjengelig fra [book2562.pdf \(pcbs.gov.ps\)](#) [lastet ned 28. november 2021]

- PCHR, dvs. Palestinian Center for Human Rights (2021a, 16. juni). *State of the Gaza Strip Border Crossings (01 – 31 May 2021)*. Gaza: PCHR. Tilgjengelig fra [State of the Gaza Strip Border Crossings \(01 – 31 May 2021\) – Palestinian Centre for Human Rights \(pchrgaza.org\)](https://pchrgaza.org/) [lastet ned 18. november 2021]
- PCHR (2021b, 27. juni). *Israeli Occupation Oppress Palestinian Farmers and Produce Violating their Rights*. Gaza: PCHR. Tilgjengelig fra [Israeli Occupation Oppress Palestinian Farmers and Produce Violating their Rights – Palestinian Centre for Human Rights \(pchrgaza.org\)](https://pchrgaza.org/) [lastet ned 28. juni 2021]
- Pfeffer, A. (2021, 21. mai). Another round of Israel-Gaza fighting is over and nothing will change soon. *Haaretz*. Tilgjengelig fra [Another round of Israel-Gaza fighting is over and nothing will change soon - Israel News - Haaretz.com](https://www.haaretz.com/) [lastet ned 25. november 2021]
- PNN, dvs. Palestine News Network (2019, 16. juli). Sewage pollution in Gaza beaches. *PNN*. Tilgjengelig fra [Sewage pollution in Gaza beaches - PNN](https://pnn.org/) [lastet ned 3. november 2021]
- Reuters (2017, 18. November). Egypt-Gaza border opens under PA control for first time in a decade. *Reuters*. Tilgjengelig fra [Egypt-Gaza border opens under PA control for first time in a decade | Reuters](https://www.reuters.com/) [lastet ned 6. oktober 2021]
- Roser, M. (2019, 18. juni). Two centuries of rapid global population growth will come to an end. *Our world in data*. Tilgjengelig fra [Two centuries of rapid global population growth will come to an end - Our World in Data](https://ourworldindata.org/) [lastet ned 13. september]
- Sammak, A. (2021, 23. juli). The battle beneath the skin: Gaza's mental health patients continue to suffer. *The New Arab*. Tilgjengelig fra [The battle beneath the skin: Gaza's mental health patients continue to suffer \(alaraby.co.uk\)](https://www.alaraby.co.uk/) [lastet ned 18. November 2021]
- Shehada, M. (2021, 26. april). Opinion | Canceling the Palestinian Elections Is Patronizing, Unjust – and Dangerous. *Haaretz*. Tilgjengelig fra [Canceling the Palestinian elections is patronizing, unjust – and dangerous - Middle East News - Haaretz.com](https://www.haaretz.com/) [lastet ned 21. september 2021]
- Shezaf, H. & Kubovich, Y. (2021, 13. august). In First Since COVID Erupted, Israel to Allow Palestinian Businesspeople From Gaza to Enter Israel. *Haaretz*. Tilgjengelig fra [In first since COVID erupted, Israel to allow Palestinian businesspeople from Gaza to enter Israel - Israel News - Haaretz.com](https://www.haaretz.com/) [lastet ned 24. september 2021]
- Sokol, S. (2021, 12. mai). Israel-Gaza conflict: How this escalation compares with previous rounds. *Haaretz*. Tilgjengelig fra [Israel-Gaza conflict: How this escalation compares with previous rounds - Israel News - Haaretz.com](https://www.haaretz.com/) [lastet ned 3. september 2021]
- Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied Since 1967 (2020, 22. oktober). *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied Since 1967 – Report (A/75/532)*. New York: United Nations General Assembly. Tilgjengelig fra [Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied Since 1967 – Report \(A/75/532\) - Question of Palestine \(un.org\)](https://www.un.org/) [lastet ned 29. november 2021]
- Tzoreff, Y. (2021, 25. august 2021). *The Palestinian Arena: Dangerous deterioration*. Tel Aviv: INSS. Tilgjengelig fra [The Palestinian Arena: Dangerous Deterioration | INSS](https://www.inss.org.il/) [lastet ned 21. september]
- UN, dvs. United Nations (2020, 6. april). *Two Years On: People Injured and Traumatized During the “Great March of Return” are Still Struggling*. New York: FN. Tilgjengelig fra [Two Years On: People Injured and Traumatized During the “Great March of Return” are Still Struggling - Question of Palestine \(un.org\)](https://www.un.org/) [lastet ned 20. oktober 2021]

- UN News (2021, 18. mai). *UN urges greater aid access for Gaza, 'intensification of mediation efforts' to end Israel-Palestine violence*. New York: FN. Tilgjengelig fra [UN urges greater aid access for Gaza, 'intensification of mediation efforts' to end Israel-Palestine violence | UN News](#) [lastet ned 17. november 2021]
- UNCT, dvs. UN Country Team in the OPT (2012, august). *Gaza in 2020: A liveable place?* Jerusalem: UNCT. Tilgjengelig fra [Gaza in 2020: A liveable place? - Report by the UN Country Team in the OPT - Question of Palestine](#) [lastet ned 6. oktober 2021]
- UNCT (2017, juli). *Gaza ten years later*. Jerusalem: UNCT. Tilgjengelig fra [Gaza 10 years later FINAL.pdf \(unmissions.org\)](#) [lastet ned 17. november 2021]
- UNCT & Office of the Prime Minister of the State of Palestine (2020, 3. september). *State of Palestine. Atlas of Sustainable Development 2020*. UN Country Team/State of Palestine Publication. Jerusalem: UNCT. Tilgjengelig fra [State of Palestine Atlas of Sustainable Development 2020 - UN Country Team/State of Palestine Publication - Question of Palestine](#) [lastet ned 6. oktober 2021]
- UNICEF (2018, juli). *State of Palestine Country Report on Out-of-School Children*. Øst-Jerusalem: UNICEF. Tilgjengelig fra [SoP-OOSCIReport-July2018.pdf.pdf \(unicef.org\)](#) [lastet ned 6. oktober 2021]
- UNICEF (2020, desember) *State of Palestine- Humanitarian Situation Report. End of year 2020*. Øst-Jerusalem: UNICEF. Tilgjengelig fra [UNICEF State of Palestine Humanitarian Situation Report - End of Year 2020.pdf \(reliefweb.int\)](#) [lastet ned 30. november 2021]
- UNICEF (2021a, 21. mai). *Children bear brunt of violence in Gaza*. Øst-Jerusalem: UNICEF. Tilgjengelig fra [Children bear brunt of violence in Gaza | UNICEF](#) [lastet ned 6. november 2021]
- UNICEF (2021b, 28. juni). *Escalation in the Gaza Strip, the West Bank and Israel. Situation report no.6*. Øst-Jerusalem: UNICEF. Tilgjengelig fra [State of Palestine Humanitarian Situation Report No.6 \(Gaza Escalation\), 28 June 2021.pdf \(unicef.org\)](#) [lastet ned 6. oktober 2021]
- UNICEF (2021c, august). *Cross-sector indicators. Geographic area: State of Palestine*. New York: UNICEF. Tilgjengelig fra [Data Warehouse - UNICEF DATA](#) [lastet ned 25. november 2021]
- UNRWA, dvs. United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (u.å.a). *RSS in the Gaza Strip*. Amman: UNRWA. Tilgjengelig fra [RSS in the Gaza Strip | UNRWA](#) [lastet ned 4. november 2021]
- UNRWA (u.å.b). *Health in the Gaza Strip*. Amman: UNRWA. Tilgjengelig fra [Health in the Gaza Strip | UNRWA](#) [lastet ned 21. november 2021]
- UNRWA (2019a). *Gaza's "great march of return" one year on. Impact on Palestine refugees and UNRWA services*. Amman: UNRWA. Tilgjengelig fra [gaza_gmr_one_year_on_report_eng_final.pdf \(unrwa.org\)](#) [lastet ned 30. november 2021]
- UNRWA (2019b, 15. mai). *Supporting the most vulnerable in Gaza with vital food*. Amman: UNRWA. Tilgjengelig fra [Supporting the most vulnerable in Gaza with vital food | UNRWA](#) [lastet ned 23. november 2021]
- UNRWA (2019c, 14. november). *Statement of the officer-in-charge UNRWA: Special political and decolonization committee*. Amman: UNRWA. Tilgjengelig fra [Statement of the officer-in-charge UNRWA: special political and decolonization committee | UNRWA](#) [lastet ned 25. november 2021]

- UNRWA (2021a, mai). *Where we work. Gaza Strip*. Amman: UNRWA. Tilgjengelig fra [Where We Work | UNRWA](#) [lastet ned 24. september 2021].
- UNRWA (2021b, 1. september). *UNRWA schools on the frontline: going back to school in Gaza*. Amman: UNRWA. Tilgjengelig fra [UNRWA Schools on the Frontline: Going back to school in Gaza | UNRWA](#) [lastet ned 29. november 2021].
- UNRWA (2021c, 30. september). *Gaza: EU and UNRWA support Palestine refugees with cash and shelter repairs*. Amman: UNRWA. Tilgjengelig via Reliefweb [Gaza: EU and UNRWA support Palestine refugees with cash and shelter repairs \[EN/AR\] - occupied Palestinian territory | ReliefWeb](#) [lastet ned 17. november 2021]
- UNRWA (2021d, 16. november 2021). *International community overwhelmingly reaffirms support for UNRWA at annual pledging conference – but funds still insufficient*. Amman: UNRWA. Tilgjengelig fra [International Community Overwhelmingly Reaffirms Support for UNRWA at Annual Pledging Conference- but funds still insufficient | UNRWA](#) [lastet ned 24. november 2021]
- WHO (2019). *Timeline for Gaza patient referrals: 2019*. Jerusalem: WHO. Tilgjengelig fra [WHO infographic timeline for gaza patient referrals 2019](#) [lastet ned 25. november 2021]
- WHO (2020, 24. september). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report 45*. Jerusalem: WHO. Tilgjengelig fra [FULL VERSION: WHO Coronavirus disease \(COVID-19\) Situation Report 45, issued September 24, 2020 | Campaign Monitor \(createsend.com\)](#) [lastet ned 25. november 2021]
- WHO (2021a, 20. mai). *Health conditions in the occupied Palestinian territory, including east Jerusalem, and in the occupied Syrian Golan*. Jerusalem: WHO. Tilgjengelig fra [EB Document Format \(who.int\)](#) [lastet ned 25. november 2021]
- WHO (2021b, 11. august). *Monthly report, June 2021. Health access*. Jerusalem: WHO. Tilgjengelig fra [June 2021 Monthly.pdf \(who.int\)](#) [lastet ned 23. september 2021]
- WHO (2021c, 31. august). *Monthly report, July 2021. Health access*. Jerusalem: WHO. Tilgjengelig fra [July 2021 Monthly.pdf \(who.int\)](#) [lastet ned 23. september 2021]
- WHO (2021d, 29. september). *Monthly report, August 2021. Health access*. WHO. Tilgjengelig fra [Monthly Report on Health Access August 2021 Monthly.pdf \(who.int\)](#) [lastet ned 23. september 2021]
- WHO (2021e). *Annual population growth rate*. Jerusalem: WHO. Tilgjengelig fra [Annual population growth rate \(who.int\)](#) [lastet ned 13. september 2021]
- WHO (2021f, 23. september). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation report 81*. Jerusalem: WHO. Tilgjengelig fra [FULL VERSION: WHO Coronavirus disease \(COVID-19\) Situation Report 81, issued 23 September 2021 | Campaign Monitor \(createsend.com\)](#) [lastet ned 1. oktober 2021]
- WHO (2021g, 18. november). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation report 84*. Jerusalem: WHO. Tilgjengelig fra [FULL VERSION: WHO Coronavirus disease \(COVID-19\) Situation Report 84, issued 18 November 2021 | Campaign Monitor \(createsend.com\)](#) [lastet ned 29. november 2021]
- World Bank (2018, 27. september). *Economic Monitoring Report to the Ad Hoc Liaison Committee*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra [World Bank Document](#) [lastet ned 20. november 2021]
- World Bank (2020a, 14. april). *Gaza Wastewater Management Sustainability (WMS) Project (P172578). Project Information Document (PID)*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra [World Bank Document](#) [lastet ned 30. august 2021]

- World Bank Group (2020b, 1. april). *West Bank and Gaza - Country Assistance Strategy for the Period FY22-25. Report No. 156451-GZ*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra [World Bank and Gaza - Country Assistance Strategy for the Period FY22-25 \(worldbank.org\)](https://www.worldbank.org/) [lastet ned 23. november 2021]
- World Bank Group, UN & EU (2021, juni). *Gaza Rapid Damage and Needs Assessment*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra [World Bank, UN, EU Document \(unmissions.org\)](https://unmissions.org/) [lastet ned 30. august 2021]
- World Bank Group (2021, 23. februar). *Economic Monitoring report to the Ad Hoc Liason Committee*. Washington D.C.: World Bank Group. Tilgjengelig fra [World Bank Document](https://www.worldbank.org/). [lastet ned 19. november 2021]
- WFP, dvs. World Food Program (2021a, 15. april). *WFP Palestine 2020 achievements*. Roma: WFP. Tilgjengelig fra [WFP Palestine: 2020 Achievements | World Food Programme](https://www.wfp.org/publications/wfp-palestine-2020-achievements) [lastet ned 19. august 2021]
- WFP (2021b, 25. juni). *Gaza Emergency Food Security Assessment Following the escalation of hostilities and unrest in the State of Palestine in May 2021*. Roma: WFP. Tilgjengelig fra https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000129650/download/?_ga=2.184650921.1627575354.1638206435-416616858.1630910092 [lastet ned 30. november 2021]
- Zilberdik, N. J. (2021, 3. juni). Palestinian employers use tricks to pay only 1/2 - 1/3 of minimum wage, reveals trade union leader. *Palestinian Media Watch*. Tilgjengelig fra [Palestinian employers use tricks to pay only 1/2 - 1/3 of minimum wage, reveals trade union leader | PMW Analysis \(palwatch.org\)](https://www.palwatch.org/) [lastet ned 20. oktober 2021]

Muntlige kilder

- Anonym kilde a. Palestiner bosatt i Gaza. Møte i Gaza, 4. november 2019.
- Anonym kilde b. Internasjonal organisasjon. Internt notat. 25. oktober 2021.
- Det palestinske helsedepartementet. Møte med viseshelseminister Dr. Asad Ramlawi og direktør for internasjonalt samarbeid Maria Yousef al-Aqra. Møte i Ramallah, 1. november 2016.
- EUBAM Rafah. Møte med leder Guenther Freisleben og Integrated Border Management Expert Florin Bulgariu i Tel Aviv, 1. november 2019.
- EUBAM Rafah. Webinar i regi av IGC og EASO 31. september 2021.
- GCMP, dvs. Gaza Community Mental Health Program. Møte direktør Dr. Yasser M. Abu-Jamei i Gaza 4. november 2019.
- Hani el-Dada, beboer i Gaza, samtale per telefon 27. september og whats App melding 14. november 2021.
- Dr. Hassan Lwuh, direktør for obstetrikk og -gynokologisykehuset, tilknyttet Shifa sykehus. Møte på Shifa sykehus, 4. november 2019.
- Hamada A. al-Bayari, representant for humanitære saker i OCHA. Møte i Gaza 5. november 2019.
- Leni Stenseth, Deputy Commissioner-General i UNRWA, Messenger-melding 30. august 2021.
- Dr. Abdul Nasser Soboh, stedlig representant for WHO i Gaza. Møte i Gaza 5. november 2019.